

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος Πτυχιακής :

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΖΟΥΡΓΟΥ

ΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ:

- **Περί της εαυτού ψυχής**
- **Στη σκιά της πεταλούδας**

Υποψήφια: Αναστασία Τόσκα

B2020050

Επιβλέπων Καθηγητής : Εμμανουήλ Δρακάκης

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής : Δημήτριος Μεταλληνός

Κέρκυρα

Υπεύθυνη Δήλωση

Με το παρόν κείμενο βεβαιώνω ότι η κάτωθι υπογράφων Αναστασία Τόσκα είμαι συγγραφέας της παρούσης πτυχιακής εργασίας, η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Αρχειονομίας Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιόνιου Πανεπιστήμιου και η οποία παραδόθηκε, μετά από έγκριση του επιβλέποντας καθηγητή μου, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή στη Γραμματεία του Τμήματος. Επίσης δηλώνω πως κάθε

πηγή που χρησιμοποίησα (βιβλιογραφία, αρθρογραφία, δικτυογραφία), για την υποστήριξη των υποθέσεων της μελέτης και της ερευνάς μου, είναι πλήρως συμβατή με τα ακολουθούμενα επιστημονικά πρότυπα και, επιπλέον, αναφέρεται ρητά, υπό μορφή αναφοράς-παραπομπής, σε όλο το φάσμα κειμένων της παρούσης εργασίας. Το αυτό ισχύει για τη χρήση δευτερογενών δεδομένων, ιδεών και λέξεων, τα οποία και αναφέρονται είτε ακριβώς όπως υπάρχουν στις πηγές είτε μεθερμηνεύονται από εμένα.

Επώνυμο : Τόσκα

Όνομα : Αναστασία

Αριθμός Μητρώου : B2020050

Ημερομηνία Υπογραφή

Περίληψη

Η πτυχιακή εργασία επικεντρώνεται στη σχέση μεταξύ ιστορίας και λογοτεχνίας στα μυθιστορήματα του Ισίδωρου Ζουργού, "Περί της εαυτού ψυχής" και "Στη σκιά της πεταλούδας". Μέσα από την ανάλυση των έργων αυτών, διερευνούμε πώς ο συγγραφέας ενσωματώνει ιστορικά γεγονότα, κοινωνικά πλαίσια και πολιτιστικές αναφορές στην αφήγηση του, δημιουργώντας έναν πλούσιο παρασκήνιο για τις ιστορίες και τους χαρακτήρες του. Επιπλέον, εξετάζουμε πώς η λογοτεχνία μπορεί να λειτουργήσει ως ένα εργαλείο για την ερμηνεία και την αποτύπωση ιστορικών γεγονότων και πώς αυτό συνδέεται με τη διαμόρφωση της κοινωνικής και πολιτισμικής μνήμης. Μέσα από την προσέγγιση αυτή, η εργασία επιχειρεί να αναδείξει τη σημασία της λογοτεχνίας ως μέσου που αναδεικνύει και διατηρεί την ιστορική και πολιτιστική μνήμη.

Λέξεις κλειδιά: Λογοτεχνία, Ιστορία, Ισίδωρος Ζουργός, Μυθιστορήματα, Περί της εαυτού ψυχής, Στη σκιά της πεταλούδας, Θέματα, Στυλ, Δομή, Χαρακτήρες, Κοινωνικά πλαίσια, Ιστορικά γεγονότα, Πολιτιστικές αναφορές, Κοινωνική μνήμη, Πολιτισμική μνήμη, Ανάλυση, Ερμηνεία, Συμβολισμοί, Ποιητική γλώσσα.

Abstract

The thesis focuses on the relationship between history and literature in the novels of Isidoros Zourgos, "On the Soul" and "In the Shadow of the Butterfly". Through the analysis of these works, we explore how the author incorporates historical events, social contexts, and cultural references into his narrative, creating a rich backdrop for the stories and characters. Additionally, we examine how literature can serve as a tool for interpreting and depicting historical events, and how this is linked to the formation of social and cultural memory. Through this approach, the thesis seeks to

highlight the importance of literature as a means of both revealing and preserving historical and cultural memory.

Key words: Literature, History, Isidoros Zourgos, Novels, "On the Soul", "In the Shadow of the Butterfly", Themes, Style, Structure, Characters, Social Context, Historical Events, Cultural References, Social Memory, Cultural Memory, Analysis, Interpretation, Symbolism, Poetic Language.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ.....	8
1.1 Ιστορία και λογοτεχνία	8
1.2 Η λογοτεχνία ως τέχνη και ως κοινωνική πρακτική.....	9
1.3 Ο ρόλος της λογοτεχνίας στην αντιμετώπιση της ιστορίας	10
1.4 Μεταμοντέρνα Θεωρία	12
1.5 Η στρατοπεδική λογοτεχνία.....	13
1.6 Ερμηνεία, ανάλυση και συμπεράσματα.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο - ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΖΟΥΡΓΟΣ.....	16
2.1. Βιογραφικά στοιχεία.....	16
2.2. Έργα του Ισίδωρου Ζουργού	17
2.3. Συνέντευξη στο <<ΦΩΣ>> στις 22/2/2023	18
2.4 Συνέντευξη στην εφημερίδα “Η καθημερινή” Συνέντευξη 31.03.2024 στην εφημερίδα “Η Καθημερινή” Ισίδωρος Ζουργός: Το κοστούμι του κόσμου μου ήταν στενό.....	26
«Αγελαία αντίληψη».....	29
Το βραβείο είναι χτύπημα στην πλάτη	30
Η συνάντηση	30
2.5 Τίτλος :Συμπεράσματα του 1ου κεφαλαίου.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο - Περί της εαυτού ψυχής	33
3.1. Παρουσίαση	33
3.2 Η εποχή	35
3.3 Η τέχνη της αντιγραφής και του αντιγραφέα στο Βυζάντιο	35
3.4 Ιστορικά πρόσωπα.....	37
3.5 Ιστορικές μελέτες	42
3.6. Αποσπάσματα του έργου.....	44

3.7. Πηγές – Οφειλές.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο - Στη σκιά της πεταλούδας : μυθιστόρημα για έναν αιώνα.....	51
4.1. Παρουσίαση	51
4.2 Υπόθεση του έργου <<Στη σκιά της πεταλούδας : μυθιστόρημα για έναν αιώνα>>	53
4.3. Σημείωμα του συγγραφέα	59
4.4. Κριτικές για το έργο του Ισίδωρου Ζουργού “ στη σκιά της πεταλούδας “	60
4.5 Πηγές	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Συμπεράσματα	64
5.1. Σύνοψη Συμπεράσματα:	64
Βιβλιογραφία	66

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στη λογοτεχνία, η ιστορία αναδεικνύεται συχνά ως ένας κρίσιμος παράγοντας για την κατανόηση και την ανάδειξη της ανθρώπινης εμπειρίας. Μέσα από το έργο του συγγραφέα Ισίδωρου Ζουργού, η ιστορία αποτελεί ένα κυρίαρχο μοτίβο, μια κλωστή που διαπλέκεται με την ανθρώπινη ύπαρξη και την πορεία των χαρακτήρων στα μυθιστορήματά του. Στο παρόν βιβλίο, επιχειρήσαμε να εξερευνήσουμε τη σημασία και τον ρόλο της ιστορίας στο λογοτεχνικό του έργο, εστιάζοντας συγκεκριμένα στα μυθιστορήματα "Περί της εαυτού ψυχής" και "Στη σκιά της πεταλούδας". Μέσα από την ανάλυση αυτών των έργων, αναδεικνύεται μια πλούσια πολυφωνία φιλοσοφικών και ψυχολογικών θεμάτων, που προκαλούν τον αναγνώστη να εξερευνήσει τις διαστάσεις της ανθρώπινης ύπαρξης και της κοινωνικής πραγματικότητας. Μέσα από αυτήν την εργασία, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Ισίδωρος Ζουργός διαμορφώνει την ιστορία, διερευνώντας τις επιπτώσεις της στους χαρακτήρες και στην κοινωνία που περιγράφει.

Μέσα από αυτήν την αναζήτηση, ελπίζουμε να αποκαλύψουμε νέες προοπτικές και ερμηνείες για το έργο του συγγραφέα και τον πλούτο της λογοτεχνίας του.

Αναγνωρίζω με ειλικρίνεια και εκτίμηση την αφοσίωση και τη στήριξη που έλαβα από τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον Εμμανουήλ Δρακάκη και τον Συν-επιβλέποντα καθηγητή Δημήτριο Μεταλληνό. Η συνεργασία μας ήταν εποικοδομητική και μου επέτρεψε να ολοκληρώσω με επιτυχία την παρούσα εργασία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εξετάζει τις προβολές της ιστορίας στο λογοτεχνικό έργο του Ισίδωρου Ζουργού, με εστίαση στα μυθιστορήματά του "Περί της εαυτού ψυχής" και "Στη σκιά της πεταλούδας". Ο Ζουργός, ως συγγραφέας που διακρίνεται για τη βαθιά αναζήτησή του στην ανθρώπινη ψυχή και την ιστορία, προσφέρει ένα ενδιαφέρον πεδίο μελέτης για την ανάλυση του πώς η ιστορία αντικατοπτρίζεται, διαπλέκεται και επηρεάζει τα λογοτεχνικά του έργα.

Εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Ζουργός αντιμετωπίζει την έννοια της ιστορίας στα μυθιστορήματά του, προσεγγίζοντας την όχι μόνο ως αναφορική πραγματικότητα, αλλά και ως κοινωνικό, πολιτισμικό και πνευματικό φαινόμενο. Μέσα από την ανάλυση των δύο αυτών μυθιστορημάτων, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τις διαφορετικές προσεγγίσεις που υιοθετεί ο συγγραφέας ως προς την δημιουργική λειτουργία της ιστορίας.

Συγκεκριμένα, θα επικεντρωθούμε στην ανάλυση των θεμάτων, των χαρακτήρων, του συμβολισμού και της γλώσσας που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας προκειμένου να αναπτύξει τη σχέση του με την ιστορία και την ανθρώπινη εμπειρία. Μέσω αυτής της ανάλυσης, θα προσπαθήσουμε να αποκωδικοποιήσουμε τις πολυεπίπεδες προοπτικές με τις οποίες ο Ζουργός προσεγγίζει την ιστορία και να ερμηνεύσουμε τον τρόπο με τον οποίο ενσωματώνει τις προσωπικές του ανησυχίες και αναζητήσεις στα λογοτεχνικά του έργα.

Μέσω αυτής της μελέτης, αναμένουμε να προσφέρουμε νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ ιστορίας και λογοτεχνίας στο έργο του Ισίδωρου Ζουργού,

εμπλουτίζοντας έτσι τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τη λογοτεχνική δημιουργία και την ιστοριογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1.1 Ιστορία και λογοτεχνία

Η ιστορία και η λογοτεχνία είναι δύο σημαντικά πεδία που αντλούν έμπνευση ο ένας από τον άλλον. Έχουν έναν κοινό στόχο, να αναδείξουν και να διηγηθούν την ανθρώπινη εμπειρία. Η ιστορία επιδιώκει να ανακαλύψει και να αναφερθεί σε πραγματικά γεγονότα, προσδίδοντας έτσι κάποιον βαθμό αξιοπιστίας και αντικειμενικότητας. Από την άλλη, η λογοτεχνία χρησιμοποιεί τη φαντασία για να δημιουργήσει έναν κόσμο μέσα από τις λέξεις και να εξερευνήσει τα συναισθήματα και τις εσωτερικές ζωντανές εμπειρίες των χαρακτήρων.

Παρόλα αυτά, η λογοτεχνία συχνά αντλεί έμπνευση από πραγματικά ιστορικά γεγονότα και προσωπικότητες. Πολλοί λογοτέχνες χρησιμοποιούν την ιστορία για να πάρουν έμπνευση για τις ιστορίες τους, στηρίζοντας τα γεγονότα που υποτίθεται ότι συνέβησαν για να πλαισιώσουν τις ιδέες τους. Επίσης, η λογοτεχνία μπορεί να αναμορφώσει την ιστορία μέσω της αφήγησης της και της εισαγωγής φανταστικών στοιχείων ή χαρακτήρων.

Ταυτόχρονα, η ιστορία μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τη λογοτεχνία. Παρέχει πλούσιο υλικό για να είναι ένας συγγραφέας εμπνευσμένος, αλλά επίσης τους δίνει ένα πλαίσιο και μια κατανόηση της εποχής ή του τόπου που αναφέρονται. Τα ιστορικά γεγονότα, οι πολιτισμικές πρακτικές και οι κοινωνικές δομές που απεικονίζονται στην ιστορία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως φόντο για τις ιστορίες των λογοτεχνικών έργων.

Τα ιστορικά μυθιστορήματα είναι λογοτεχνικά έργα που έχουν ως θέμα τους ιστορικούς χώρους και γεγονότα. Στα ιστορικά μυθιστορήματα συνδυάζονται τα στοιχεία της ιστορίας με φανταστικές ή δραματικές πλοκές και χαρακτήρες.

Αυτό το είδος λογοτεχνίας επιτρέπει στους συγγραφείς να αναπαραστήσουν το παρελθόν και να δημιουργήσουν εμπειρίες και ιστορίες που απευθύνονται στο κοινό. Επιτρέπουν επίσης στους

αναγνώστες να μάθουν για το παρελθόν μέσα από την ενδιαφέρουσα πλοκή και τους χαρακτήρες που δημιουργούνται.

1.2 Η λογοτεχνία ως τέχνη και ως κοινωνική πρακτική

Η λογοτεχνία, ως τέχνη και ως κοινωνική πρακτική, διαμορφώνεται, εξελίσσεται και διαβάζεται στα πλαίσια ιστορικών περιόδων, οι οποίες συνήθως χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα. Συνήθως, αναφερόμαστε σε πολέμους, επαναστάσεις, κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές, και πολιτιστικά φαινόμενα ως τα γεγονότα που προσδιορίζουν τις εποχές, πάντα με μια δόση αφαίρεσης και σύμβασης. Η παλαιομοδίτικη έκφραση "το πνεύμα της εποχής" αποδίδει αυτό που επηρεάζει τη λογοτεχνία από τον ιστορικό περίγυρο. Ένας τρόπος αυτής της επιρροής είναι μέσω του συγγραφέα. Συχνά λέμε ότι ο συγγραφέας είναι προϊόν της εποχής του, δηλαδή έχει βιώσει συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα ή κοινωνικές αλλαγές και μοιράζεται τις αντιλήψεις και τις νοοτροπίες της εποχής του. Η έννοια της "λογοτεχνικής γενιάς" επιχειρεί να αποδώσει την επίδραση της ιστορίας στον συγγραφέα, με τη διαμεσολάβηση μιας γενιάς. Η σχέση του συγγραφέα και, κατά συνέπεια, του λογοτεχνικού έργου, με την ιστορία είναι συχνά έμμεση και διαμεσολαβημένη. Επιπλέον, οι ιστορικές αλλαγές επηρεάζουν τις μορφές και τις τεχνικές της λογοτεχνίας, καθώς ωθούν τους συγγραφείς να αναζητήσουν νέους τρόπους έκφρασης εμπειριών και συναισθημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η λογοτεχνία δεν αντιλαμβάνεται μόνο ως περιεχόμενο ή ιδέα, αλλά και ως μορφή έκφρασης. Οι ιστορικές εξελίξεις επηρεάζουν τις μορφές και τις τεχνικές της λογοτεχνίας, καθώς ωθούν τους συγγραφείς να εξερευνήσουν νέους τρόπους έκφρασης. Η σχέση ιστορίας και καλλιτεχνικής μορφής φαίνεται σε πολλά λογοτεχνικά κινήματα, όπως ο ρομαντισμός και ο μοντερνισμός, που σχηματίστηκαν υπό την επίδραση σημαντικών ιστορικών γεγονότων. Το μοντέλο της "δομής της αίσθησης" περιγράφει τη σχέση της ιστορικής πραγματικότητας με τη λογοτεχνία, καθιστώντας σαφές ότι η λογοτεχνία αποτυπώνει την αντίληψη της εποχής της. Η λογοτεχνία, επομένως, είναι οργανικό μέρος της ιστορίας και επηρεάζεται από αυτήν σε όλες τις πλευρές της. (Αποστολίδου, 1997, σελ.4-5)

Ο Bourdieu αντλεί από τις αρχές της θεωρίας του της κοινωνιολογικής γνώσης για να αναπτύξει μια σειρά από παραλληλισμούς και αντιθέσεις μεταξύ της «επιστήμης» και της «λογοτεχνίας». Και τα επιστημονικά και τα λογοτεχνικά κείμενα, όπως υποστηρίζει ο Bourdieu, μετατρέπονται σε αντικείμενο τις κοινωνικές ή ψυχολογικές δομές που ρυθμίζουν την εμπειρία, οι οποίες συνήθως είναι αόρατες. Ωστόσο, ενώ ο επιστημονικός λόγος συμφωνεί να αποδεχτεί αυτό που ο Bourdieu αποκαλεί «l'arbitrage du "réel"», να υποβληθεί δηλαδή στη φάση της επαλήθευσης, η λογοτεχνική μυθοπλασία δεν ισχυρίζεται ότι αναφέρεται στην πραγματικότητα, στην πραγματικότητα το

αντίθετο. Σύμφωνα με τον Bourdieu, το λογοτεχνικό έργο λειτουργεί ως «un euphémisme généralisé» , που «απορρίπτει» (με την φροϋδική έννοια της άρνησης) την κοινωνική πραγματικότητα στην οποία αναφέρεται, «αλλά σαν να μην μιλάει γι' αυτήν» . Σε αντίθεση, ο Bourdieu γράφει, «η επιστήμη προσπαθεί να πει τα πράγματα όπως είναι, χωρίς ευφημισμούς, και ζητά να ληφθεί σοβαρά υπόψη , δηλαδή, ως ακριβής αναπαράσταση της πραγματικότητας. Η λογοτεχνία επίσης αποκαλύπτει δομές με διαφορετικό τρόπο: όχι ως συστήματα νοητών σχέσεων που αντιστοιχούν στην κρυμμένη δομή της «πραγματικότητας» μέσω αναλογίας, με τη χρήση επιδείξεων, παραδειγμάτων ή εικασιών, «ικανών να “μιλήσουν στην ευαισθησία” και να επιτύχουν μια πίστη και συμμετοχή ανάλογη με αυτήν που συνήθως δίνουμε στον πραγματικό κόσμο» . Έτσι, ενώ η κοινωνιολογική θεωρία συμβολίζει τη δομή των σχέσεων που καθορίζουν και προσανατολίζουν τις πρακτικές, τις επενδύσεις και τα ενδιαφέροντά μας, η λογοτεχνία προφανώς δείχνει αυτές τις δομές «σε δράση», με τη μορφή συγκεκριμένων χαρακτήρων, με συναισθήματα, φιλίες, φιλοδοξίες και επιθυμίες.(Bourdieu,2011,σελ.4)

1.3 Ο ρόλος της λογοτεχνίας στην αντιμετώπιση της ιστορίας

Ο ρόλος της λογοτεχνίας στην αντιμετώπιση της ιστορίας είναι πολύπλευρος και σημαντικός. Σύμφωνα με τον Χανς Μάγκνους Έντσενσμπεργκερ στο βιβλίο του "Το Σύντομο Καλοκαίρι της Αναρχίας", η λογοτεχνία παίζει έναν κρίσιμο ρόλο στην εξερεύνηση και κατανόηση της ιστορίας με τρόπους που συχνά παραλείπονται από την επίσημη ιστοριογραφία. (Έντσενσμπεργκερ,1971,σελ.113-203)

1. ****Αποκάλυψη των παραμελημένων φωνών και γεγονότων****: Η λογοτεχνία έχει την ικανότητα να εστιάζει σε θέματα και πρόσωπα που η επίσημη ιστορία μπορεί να αγνοεί ή να υποτιμά. Μέσα από τα αφηγήματα, μπορούν να αναδειχθούν οι εμπειρίες των απλών ανθρώπων, των περιθωριοποιημένων ομάδων, και των καθημερινών στιγμών που συνθέτουν την ιστορική πραγματικότητα.

2. ****Δημιουργία μιας πολυδιάστατης κατανόησης****: Η λογοτεχνία επιτρέπει τη διερεύνηση της ανθρώπινης εμπειρίας και των συναισθημάτων που συνοδεύουν τα ιστορικά γεγονότα. Αυτό

προσφέρει μια πιο βαθιά κατανόηση των γεγονότων, καθώς οι αναγνώστες δεν παρακολουθούν μόνο τα γεγονότα, αλλά βιώνουν και τις επιπτώσεις τους μέσα από τις ιστορίες των χαρακτήρων.

3. ****Ανασύνθεση της ιστορικής αφήγησης****: Μέσω της λογοτεχνίας, η ιστορία μπορεί να επαναδιατυπωθεί και να παρουσιαστεί από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Αυτό επιτρέπει μια πιο δυναμική και πλούσια αφήγηση, όπου η ιστορία δεν είναι μια στατική σειρά γεγονότων, αλλά μια ζωντανή και εξελισσόμενη διαδικασία.

4. ****Αντιμετώπιση της υποκειμενικότητας της ιστορίας****: Η λογοτεχνία αναγνωρίζει και αποδέχεται την υποκειμενικότητα της ιστορικής αφήγησης. Μέσα από τις διαφορετικές φωνές και τις προσωπικές αφηγήσεις, οι αναγνώστες αντιλαμβάνονται ότι η ιστορία δεν είναι απόλυτα αντικειμενική, αλλά επηρεάζεται από τις προοπτικές και τις προθέσεις των αφηγητών.

5. ****Ενίσχυση της κριτικής σκέψης****: Η λογοτεχνία ενθαρρύνει τους αναγνώστες να αμφισβητούν την επίσημη αφήγηση και να σκέφτονται κριτικά για τα γεγονότα και τις ερμηνείες τους. Αυτό βοηθά στη διαμόρφωση μιας πιο ενημερωμένης και κριτικής άποψης για την ιστορία.

Συνολικά, η λογοτεχνία λειτουργεί ως μια συμπληρωματική δύναμη στην κατανόηση της ιστορίας, προσφέροντας βάθος, πολυπλοκότητα και ανθρώπινη διάσταση στα γεγονότα που διαμορφώνουν το παρελθόν και το παρόν μας.

Ο Lawrence Stone, ως πρωτοπόρος της Νέας Πολιτισμικής Ιστορίας, αμφισβήτησε την ιεραρχική αξίωση για μια γραμμική ιστορική αφήγηση και απέρριψε εντατικά την αυταπάτη μιας "συνεκτικής επιστημονικής εξήγησης" της ιστορίας. Σύμφωνα με τον Stone, η ιστορική αφήγηση παίρνει απαραίτητα μια λογοτεχνική μορφή. Επιπλέον, αρκετοί διάσημοι ιστορικοί και θεωρητικοί προέρχονται από φόντο λογοτεχνικής κριτικής, όπως ο Hayden White, ο Jacques Derrida και ο Jean-François Lyotard. Αυτοί αμφισβητούν τη διάκριση μεταξύ γεγονότος και φαντασίας, ιστορίας και ποίησης, κινούμενοι προς μια ποιητική προσέγγιση της ιστορίας. Ήδη το 1979, το άρθρο του Lawrence Stone "The Revival of Narrative: Reflections on a New Old History" δημοσιεύθηκε στο περιοδικό **Past & Present**, εγκαινιάζοντας μια επιστροφή σε αφηγηματικές μορφές ιστορίας (Stone, 1979).

1.4 Μεταμοντέρνα Θεωρία

Η μεταμοντέρνα θεωρία της ιστοριογραφίας αμφισβητεί την ιδέα μιας αντικειμενικής πραγματικότητας και εστιάζει στην αποκαλυπτική φύση της γλώσσας και της αντιπροσωπευτικής δύναμής της στην κατασκευή της ιστορικής γνώσης. Ο Μισέλ Φουκό, μεταξύ άλλων, έχει επισημάνει ότι οι ιστορικές πηγές πρέπει να ερμηνεύονται ως λεκτικές κατασκευές, προκειμένου να αντιληφθούμε τον λογοτεχνικό χαρακτήρα των ιστορικών κειμένων. Σε αυτήν την προσέγγιση, η ιστοριογραφία μετατρέπεται σε μια μορφή λογοτεχνίας, όπου οι ιστορίες δημιουργούνται για να μας επιτρέψουν να ζήσουμε το παρελθόν με πιο συναισθηματικό τρόπο.

Πέρα από τις ιδέες του Φουκό, η "γλωσσική στροφή" στην ιστοριογραφία έχει εστιάσει στον ρόλο της γλώσσας και των πολιτισμικών παραγόντων στη διαμόρφωση της ιστορίας. Αυτή η προσέγγιση έχει οδηγήσει σε μια επανεξέταση της έννοιας της ιστορικής αντικειμενικότητας, με επιστήμονες να εστιάζουν στην κατανόηση της ιστορίας ως μιας πολυδιάστατης και πολυφωνικής αφήγησης. Από τη δεκαετία του '70 και μετά, έχει εμφανιστεί μια αυξανόμενη ενδιαφέρον για τον λογοτεχνικό χαρακτήρα της ιστορίας και τη δυνατότητα της λογοτεχνίας να προσφέρει διαφορετικές προσεγγίσεις του παρελθόντος.

Τέλος, η διάδραση μεταξύ της Ιστορίας και της Λογοτεχνίας ανοίγει ένα φανταστικό πεδίο δυνατοτήτων, όπου οι συγγραφείς μπορούν να εξερευνήσουν το παρελθόν μέσα από διαφορετικές προοπτικές και να αναδείξουν νέες ερμηνείες και κατανοήσεις. Η ελληνική λογοτεχνία, ειδικότερα, έχει εμπλουτίσει την ιστορία με την ανάδειξη διαφόρων πτυχών του παρελθόντος και την ανακάλυψη της πολυπλοκότητας του. Μέσω της λογοτεχνίας, η ιστορία ζωντανεύει και επικοινωνεί με το παρόν, προσφέροντας νέες ερευνητικές και πνευματικές προοπτικές.

Η μεταμοντέρνα θεωρία της ιστοριογραφίας αναδύθηκε στον 20ο αιώνα ως αντίδραση σε παλαιότερες προσεγγίσεις που θεωρούνταν υπερβολικά αντικειμενικές και αναξιόπιστες. Αντί να επικεντρώνεται αποκλειστικά στην ανακατασκευή αντικειμενικών γεγονότων, η μεταμοντέρνα ιστοριογραφία επιδιώκει να ερευνήσει την επίδραση των κοινωνικών, πολιτικών, πολιτισμικών και ιδεολογικών δυνάμεων στη διαμόρφωση της ιστορίας και της αντίληψής μας γι' αυτήν.

Οι μεταμοντέρνες προσεγγίσεις της ιστοριογραφίας συχνά αναλύουν την έννοια της αντικειμενικότητας και της αλήθειας, υποστηρίζοντας ότι η ιστορία είναι υποκειμενική και πάντα

περιορισμένη από το πλαίσιο και τις προκαταλήψεις του ιστορικού. Επίσης, εστιάζουν στην ανάπτυξη νέων μεθόδων και προσεγγίσεων, όπως η αναδρομική ιστορία, η πολιτισμική ιστορία και η ιστορία από κάτω προς τα πάνω, που δίνουν έμφαση στις εμπειρίες και τις αντιλήψεις των απλών ανθρώπων.

Συνολικά, η μεταμοντέρνα θεωρία της ιστοριογραφίας επιδιώκει να διερευνήσει την πολυπλοκότητα της ιστορίας και να αμφισβητήσει τις παλαιότερες ιδέες για αντικειμενικότητα και αλήθεια. (Jenkins,2003)

1.5 Η στρατοπεδική λογοτεχνία

Η στρατοπεδική λογοτεχνία αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό είδος λογοτεχνίας που προέκυψε από τις μαρτυρίες των επιζώντων των στρατοπέδων συγκέντρωσης κατά τη διάρκεια και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτά τα έργα αποτελούν μαρτυρίες από τον τρόπο και την ανθρώπινη καταστροφή που έζησαν οι ίδιοι οι επιζώντες, αναδεικνύοντας την απόγνωση, την ανθρώπινη αντοχή και την ελπίδα μέσα από μια από τις σκοτεινότερες περιόδους στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Η δύναμη της στρατοπεδικής λογοτεχνίας είναι ότι παρέχει μια ιδιαίτερη εικόνα του Ολοκαυτώματος και των συνθηκών στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ξεπερνώντας την απλή περιγραφή γεγονότων και αριθμών. Αντί για αυτό, αποκαλύπτει την ανθρώπινη εμπειρία και τον πόνο με έναν τρόπο που μας επιτρέπει να κατανοήσουμε την ανθρώπινη πτυχή του Ολοκαυτώματος. Οι συγγραφείς αυτοί μας βοηθούν να εισχωρήσουμε στην ψυχολογία των επιζώντων και να συναισθανθούμε τον πόνο και την αγωνία που έζησαν.

Στην Ελλάδα, η στρατοπεδική λογοτεχνία αναφέρεται σε έργα που περιγράφουν τις εμπειρίες Εβραίων Ελλήνων και αντιστασιακών κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος. Αυτά τα έργα συμβάλλουν στη διατήρηση της μνήμης των θυμάτων και την αναζωογόνηση της συνείδησης για τα γεγονότα του Ολοκαυτώματος. Προσφέρουν ένα μοναδικό και συγκινητικό βλέμμα στην ανθρώπινη εμπειρία της περιόδου αυτής. Συνήθως αποτελεί ένα μέσο μνήμης και μαρτυρίας, καθώς οι συγγραφείς προσπαθούν να μεταφέρουν τις συνθήκες και τις εμπειρίες που βίωσαν οι άνθρωποι που έζησαν σε αυτά τα στρατόπεδα. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τα έργα του Ελιέ Βιζέλ, του Πρίμο Λέβι και πολλών άλλων. (Wiesel,1956)

1.6 Ερμηνεία, ανάλυση και συμπεράσματα

Το λογοτεχνικό έργο αποτελεί ένα πολύπλοκο φαινόμενο που αλληλεπιδρά με τις κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες που το πλαισιώνουν. Κάθε λογοτεχνικό έργο είναι προϊόν του χρόνου και του πολιτισμικού πλαισίου του. Η ανάλυσή του μπορεί να γίνει από διάφορες επιστημονικές οπτικές γωνίες, που περιλαμβάνουν τη γενετική ερμηνευτική, την κοινωνιολογία της λογοτεχνίας και την ιστορία της λογοτεχνίας.

Η γενετική ερμηνευτική αναλύει τα ιστορικά και κοινωνικά ερεθίσματα που συνέβαλαν στη δημιουργία του έργου, ενώ επίσης εξετάζει τις πολλαπλές ερμηνευτικές αναγεννήσεις του κειμένου μέσω ιδεολογικών μηχανισμών.

Η κοινωνιολογία της λογοτεχνίας εξετάζει τις κοινωνικές συναλλαγές που προκαλεί το λογοτεχνικό έργο, είτε αυτές είναι σχετικές με τη διάδοση του λογοτεχνικού εντύπου είτε με τις κοινωνικές συμπεριφορές που επηρεάζονται από τα περιεχόμενα των έργων.

Η ιστορία της λογοτεχνίας εξετάζει την εξέλιξη της λογοτεχνίας μέσα στον χρόνο, λαμβάνοντας υπόψη τις ιστορικές και κοινωνικές παραμέτρους που τη διαμορφώνουν. Αυτή η εξέλιξη περιλαμβάνει τη διαφοροποίηση των λογοτεχνικών μορφών και λειτουργιών, καθώς και τη διακύμανση των λογοτεχνικών τάσεων και ρευμάτων μέσα στον ιστορικό χρόνο. Η προσέγγιση μου υπογραμμίζει τον στενό δεσμό μεταξύ ιστορίας, γλώσσας και λογοτεχνίας. Κάθε προσπάθεια να αναπαρασταθεί η ιστορική πραγματικότητα γίνεται μέσω της γλώσσας και των αφηγηματικών τρόπων, τα οποία επηρεάζονται από ιδεολογικά συμφραζόμενα. Συνεπώς, η ιστορία δεν αποτελεί αντικειμενική αναπαράσταση των γεγονότων, αλλά μια αφηγηματική κατασκευή που διαμορφώνεται μέσα από φιλοσοφικές προοπτικές και ιδεολογικά πλαίσια.

Η ιστορία δεν μπορεί να αποσπαστεί από το λογοτεχνικό κείμενο ή από άλλους επιστημονικούς κλάδους που επηρεάζουν τη γλώσσα και τη γλωσσική κατανόηση. Η λογοτεχνία, με τη σειρά της, αντανakλά τις ιστορικές και κοινωνικές πραγματικότητες μέσα από τη γλώσσα και τη λογοτεχνική φαντασία. Κατά συνέπεια, η αντίληψη της ιστορίας και της πραγματικότητας γίνεται δυνατή μόνο μέσα από τη γλώσσα και τα λογοτεχνικά κείμενα, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης επίγνωσης και κατανόησης του κόσμου. Η σύγκλιση των απόψεων των θεωρητικών της δομικής και της αποδομικής θεωρίας αναδεικνύει τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν οι αφηγηματικές δομές στη διαμόρφωση της κατανόησής μας για την πραγματικότητα. Η βασική δομή της αφήγησης ορίζει τον τρόπο με τον οποίον εννοούμε και οργανώνουμε τις εμπειρικές πραγματικότητες σε ένα ιστορικό πλαίσιο.

Επιπλέον, η διαδικασία διαμόρφωσης της ιστορίας σε μορφή αφήγησης συνδέεται στενά με τους πολιτισμικούς κώδικες κάθε εποχής. Ο ιστορικός επεξεργάζεται το παρελθόν και το μετατρέπει σε κάτι οικείο, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις προκλήσεις της κοινωνίας του. Έτσι, οι αφηγηματικές τεχνικές και οι κοινωνικοί κώδικες συνδυάζονται για να δημιουργήσουν μια αληθοφανή αναπαράσταση της πραγματικότητας, η οποία εξυπηρετεί τις ανάγκες επικοινωνίας και κατανόησης του κοινού. Η Ιστορία, όπως αναλύεται εδώ, αντιλαμβάνεται ως μια κειμενική οργάνωση που προϋποθέτει επιλογές και ερμηνείες από τον ιστορικό. Αυτό σημαίνει ότι η αναπαράσταση της ιστορικής πραγματικότητας μέσω του ιστορικού κειμένου πάντα υπόκειται σε διάφορες προκαταλήψεις, ιδεολογικά και πολιτικά πλαίσια. Η θέση αυτή προβάλλει ότι η ιστορική αναπαράσταση είναι ουσιαστικά μια ουτοπία, καθώς η αντικειμενική απεικόνιση της ιστορίας είναι αδύνατη λόγω των ιδεολογικών και πολιτικών παρεμβάσεων του ιστορικού. Ο ιστορικός επιλέγει τις πηγές του και τον τρόπο παρουσίασης των γεγονότων με βάση τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις και τα κοινωνικά πλαίσια της εποχής του. Ως εκ τούτου, η διάκριση μεταξύ κειμένου και συμφραζομένων δεν είναι εφικτή, καθώς το ιστορικό κείμενο επηρεάζεται και διαμορφώνεται από τα πολιτικά και κοινωνικά συμφραζόμενα της εποχής του. Κάθε αφήγηση της ιστορίας είναι έτσι μια κατασκευή, με τον ιστορικό να επιλέγει ποια γεγονότα να επισημάνει και πώς να τα ερμηνεύσει μέσα σε ένα συγκεκριμένο ιδεολογικό πλαίσιο. Κατά συνέπεια, η ιστορία ως κείμενο δεν αποτελεί απλά αναφορά στην πραγματικότητα, αλλά μια επιλογή και ερμηνεία της, η οποία είναι ενσωματωμένη σε ιδεολογικά πλαίσια και πολιτικές αντιλήψεις. Αυτή η θεώρηση αμφισβητεί την αντικειμενικότητα της ιστορίας και υπογραμμίζει τον ρόλο του ιστορικού ως διαμορφωτή της ιστορικής αφήγησης. Η πρόσληψη του μυθιστοριογράφου αποτελεί ένα ενδιαμέσο στάδιο μεταξύ της σύνθεσης των γεγονότων από τον ιστορικό και της ενσωμάτωσής τους στο λογοτεχνικό κείμενο. Η δεκτικότητα αυτή του μυθιστοριογράφου αντανακλά τις εθνολογικοπολιτισμικές συνθήκες που επηρεάζουν την αντίληψη του ανθρώπου και την ερμηνεία των κειμένων. Από την άλλη πλευρά, η Ιστορία αναλύεται ως ένας σύμπλοκος ιδεολογικών σχηματισμών, οι οποίοι εκφράζονται μέσω των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών παραμέτρων. Συνεπώς, η αναπαράσταση της Ιστορίας μέσα στο λογοτεχνικό κείμενο μπορεί να εκληφθεί μόνο ως μια κοινωνιογλωσσική κατάσταση, καθώς η λογοτεχνία αναπαριστά και αναδεικνύει τις κοινωνικές πραγματικότητες και τις ιδεολογικές προεκτάσεις της εποχής της. Συνεπώς, τόσο η πρόσληψη του μυθιστοριογράφου όσο και η αναπαράσταση της Ιστορίας μέσα στο λογοτεχνικό κείμενο αντικατοπτρίζουν τις ιδεολογικές και πολιτισμικές προεκτάσεις της κοινωνίας της εποχής τους.

2.1. Βιογραφικά στοιχεία

Ο Ισίδωρος Ζουργός γεννήθηκε το 1964 στη Θεσσαλονίκη. Έχει σπουδάσει Παιδαγωγικά και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη ως δάσκαλος στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση . Στο παρελθόν έχει δημοσιεύσει σε διάφορα περιοδικά ποίηση, πεζογραφία και κριτικά σημειώματα. Επίσης έχει ασχοληθεί με θέματα διδασκαλίας της λογοτεχνίας και ιστορίας στο δημοτικό σχολείο. Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων και της Εταιρίας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης.

Προετοιμαζόταν για να σπουδάσει θετικές επιστήμες, αλλά τελικά έγινε δάσκαλος και συγγραφέας. Η καταγωγή του λαϊκή, μεγάλωσε όμως με όρους αστικής ευγένειας. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Φλώρινα και ξεκίνησε το παιδαγωγικό του έργο στην Κεφαλλονιά. Επέστρεψε στη γενέθλια πόλη, τη Θεσσαλονίκη, και στη γειτονιά της παιδικής του ηλικίας, στην οδό Αγίου Δημητρίου.

Τον χαρακτηρίζουν διακυμάνσεις αλλά και μια σταθερότητα, τόσο ως προς την αγάπη του για τον τόπο όπου μεγάλωσε όσο και για την Ιστορία, που είναι ο καμβάς των περισσότερων βιβλίων του. Ο Ισίδωρος Ζουργός είναι ένας συγγραφέας που κέρδισε την αναγνωρισιμότητα μέσω του κοινού, από στόμα σε στόμα, και όχι μέσω της κριτικής. Οι αναγνώστες του είναι φανατικοί...(Wikipedia,2024)

2.2. Έργα του Ισίδωρου Ζουργού

- Φράουστ - Λιβάνης, 1995 / Πατάκης, 2010
- Αποσπάσματα από το βιβλίο του ωκεανού- Πατάκης, 2000/2007
- Η ψίχα εκείνου του καλοκαιριού - Πατάκης, 2002/2010
- Στη σκιά της πεταλούδας - Πατάκης, 2005
- Η αηδονόπιτα – Πατάκης, 2002/2010
- Ανεμώλια – Πατάκης, 2011 (βραβείο αναγνωστών ΕΚΕΒΙ)
- Σκηνές από τον βίο του Ματίας Αλμοσίνο – Πατάκης, 2014
- Λίγες και μία νύχτες – Πατάκης, 2017
- Οι ρετσίνες του βασιλιά – Πατάκης, 2019
- Περί της εαυτού ψυχής – Πατάκης 2021

- Παλιές και νέες χώρες – Πατάκης 2023

Συλλογικές εκδόσεις :

- Αναπνέοντας κιμωλία : γραφές εκπαιδευτικών - Σαββάλας, 1996.
- Ζωολογία του πάνω και του κάτω κόσμου – Πατάκης, 2009.
- Hotel- Ένοικοι γραφής – Πατάκης, 2011.
- Τάξη + Αταξία :Οι νέοι φωνάζουν - Ακρίτας, 2011.
- Ιστορίες ταχυδρομείου – ΕΛΤΑ, 2014.
- Relics to eternity- 2017.
- Λογοτεχνία και ένδυση /Πως φοριούνται οι λέξεις – Εταιρία Συγγραφέων, 2018.

Συνέγραψε με τον Πάνο Καρκανεβάτο το σενάριο της ταινίας μεγάλου μήκους Όχθες το 2015.

Το μυθιστόρημά του Η ψίχα εκείνου του καλοκαιριού μεταφράστηκε στα ισπανικά το 2022 από τον εκδοτικό οίκο Sloper.

2.3. Συνέντευξη στο <<ΦΩΣ>> στις 22/2/2023

-Ποια ήταν η αρχή;

-Γεννήθηκα στη Θεσσαλονίκη, εντός των μεσαιωνικών τειχών, intra muros, στην οδό Αγίου Δημητρίου, κοντά στο τουρκικό προξενείο. Υπάρχουν πολλές αναφορές στα βιβλία μου για τα μέρη όπου μεγάλωσα, την περιοχή πάνω από την Εγνατία, τον δρόμο που χωρίζει ταξικά την πόλη.

-Ποια εικόνα έχετε για τις Σαράντα Εκκλησιές, εκεί όπου ο ερωτών πέρασε τα φοιτητικά του χρόνια;

-Είναι μια ήσυχη συνοικία, δημιουργημένη από πρόσφυγες. Λόγω της εγγύτητάς της με το πανεπιστήμιο και το κέντρο της πόλης ανέβηκε η αξία της. Η λαϊκή γειτονιά δεν υπάρχει σήμερα, όπως τη θυμόμαστε. Όλα βέβαια αλλάζουν, ακόμη και μέσα σε λίγες δεκαετίες. Όλη η Θεσσαλονίκη άλλαξε, τα χνάρια όμως της μακραίωνης Ιστορίας της είναι διακριτά. Ας θυμηθούμε εδώ ότι παρ' όλες τις διακυμάνσεις της Ιστορίας, η Θεσσαλονίκη παρέμενε διαρκώς πόλη, ακόμη και σε τραγικές συγκυρίες επικείμενης ερήμωσης.

-Αντίθετα με την Αθήνα που για αιώνες ήταν ένα ασήμαντο χωριό. Και αναστήθηκε χάρη στον πατέρα του Όθωνα.

-Πράγματι, ήταν για αιώνες ένα παραμελημένο χωριό, παρ' όλη τη λαμπρή Ιστορία της. Ξαναβγήκε στο ιστορικό προσκήνιο χάρη στον αρχαιολάτρη βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκο Α' και απέκτησε ξανά το χαμένο κύρος της, το οποίο, ομολογουμένως, η Ιστορία της το χρωστούσε.

-Ξεκινήσαμε ανάποδα, αλλά δεν κάνουμε συνέντευξη, παρά μια φιλική συζήτηση την οποία και επαναποποθετώ στην αρχή της προσωπικής σας ιστορίας. Η οικογένειά σας;

-Οι γονείς μου ήταν απλοί άνθρωποι. Δεν κατάφεραν να πάνε στο γυμνάσιο λόγω της οικονομικής δυσχέρειας, ήταν και ο πόλεμος βέβαια. Πίστευαν όμως στη μόρφωση των παιδιών τους και στην αστική ευγένεια. Τους ήταν αδιανόητο να μη λέμε καλημέρα στους γείτονες, να μη μιλάμε στον πληθυντικό στους μεγαλύτερους, να μην είμαστε καθαροί και περιποιημένοι. Στις επισκέψεις μας σε άλλα σπίτια βάζαμε πάντα όριο στα κεράσματα, δεν διακόπταμε, δεν ήμασταν αδιάκριτοι.

Ο πατέρας μου ήταν άριστος αφηγητής και από μικρό παιδί μάθαινα από τα χείλη του την ιστορία της πόλης. Η μάνα στοργική, υποστηρικτική. Αν δεν ήταν ο πόλεμος, θα μπορούσε να γίνει δασκάλα. Ήθελαν για τα παιδιά τους μια καλύτερη ζωή και μόρφωση, παρότι η καταγωγή τους ήταν εργατική και αγροτική. Και πάνω απ' όλα η προσήλωση και η αγάπη για το σχολείο, που ήταν ιερό καθήκον. Ένα από τα πολλά δώρα των γονιών μου ήταν ότι πηγαίναμε από μικρή ηλικία στο θέατρο.

-Με τι ασχολούταν ο πατέρας;

-Ήταν επαγγελματίας σερβιτόρος σε γνωστά μαγαζιά και περιώνυμα στέκια, όπως το ιστορικό εστιατόριο του Γκιγκιλίνη. Βρισκόταν στην Τσιμισκή και ήταν ανοιχτό από το πρωί ως το βράδυ. Τις μικρές ώρες περνούσαν κυρίως ηθοποιοί μετά τις παραστάσεις. Ο πατέρας μου είχε ωραίο στήσιμο και καλούς τρόπους. Ήταν επικοινωνιακός και με ήθος. Ήταν από τους παλιούς σερβιτόρους, που είχαν τους δικούς τους πελάτες. Ακόμη και μετά τη συνταξιοδότησή του, του έστελναν μέσω εμού χαιρετισμούς γνωστοί Θεσσαλονικείς, διανοούμενοι και καλλιτέχνες, σπουδαίοι άνθρωποι των γραμμάτων της εποχής, όπως ο ποιητής Θανάσης Γεωργιάδης, ο Κώστας Λαχάς, ο ηθοποιός Ανδρέας Ζησιμάτος...

Δούλεψα δίπλα του ως βοηθός στην ηλικία 14-17 χρόνων στις σχολικές διακοπές. Δούλευε τότε στο εστιατόριο Λυκόβρυση, αργότερα καφετέρια Τζιοκόντα, στην πλατεία Ναβαρίνου. Ο πατέρας μου ήταν ένα παράδειγμα αντοχής και επιβίωσης. Έζησε ορφανός την κατοχική Θεσσαλονίκη σε έναν καθημερινό σκληρό αγώνα επιβίωσης. Στο μυθιστόρημά μου Στη σκιά της πεταλούδας αναφέρω μια φράση για κάποιον ήρωα: Είχε μόνο μια ιδεολογία, την οικογένεια κι ένα μόνο πάθος, την αξιοπρέπεια. Αυτό ήταν ο πατέρας μου.

-Πώς ήταν τα πράγματα στο σχολείο; Στο λύκειο κυρίως.

Δυστυχώς έκανα λάθος στον επαγγελματικό προσανατολισμό και επέλεξα τη θετική κατεύθυνση στην προετοιμασία για το πανεπιστήμιο. Μαθηματικά, Φυσική κ.λπ. Όταν συνειδητοποίησα το λάθος μου, ήταν αργά. Ευτυχώς που η εισαγωγή στην Παιδαγωγική Ακαδημία γινόταν και από τη θετική και τη θεωρητική κατεύθυνση. Να γίνω δάσκαλος μού ακουγόταν αρεστό, γαντζώθηκα και βρήκα τον δρόμο διαφυγής από τους αριθμούς. Όμως χρόνια αργότερα κατάλαβα ότι τα μαθηματικά με βοήθησαν στη συγγραφή, γιατί η κατασκευή του μυθιστορήματος είναι προϊόν και της θετικής σκέψης...

-Διαβάζατε από παιδί;

Ήμουν παιδί της πολυκατοικίας, με εγκράτεια στα παιχνίδια της γειτονιάς. Επειδή δεν δούλευε η μητέρα μου, υπήρχε εποπτεία και δεν αλωνίζαμε μαζί με τον αδελφό μου ελεύθερα. Υπήρχε χαλινάρι. Με το που έπεφτε το φως του ήλιου γυρίζαμε πίσω. Αργήσαμε να πάρουμε τηλεόραση και τα βιβλία ήταν η διέξοδός μας στον κόσμο. Ως το τέλος του δημοτικού είχα τα άπαντα του Ιουλίου Βερν. Αγόραζα τα βιβλία από το χαρτζιλίκι μου και τα κάλαντα. Στη Β' Γυμνασίου αγόρασα έναντι του εξωφρενικού τότε για μένα ποσού των 260 δραχμών τις Ιστορίες Φαντασίας και Μυστηρίου του Έντγκαρ Άλαν Πόε σε μετάφραση Άγγελου Σημηριώτη. Είναι τα γνωστά αναγνώσματα μυστηρίου, με έρωτες σε ρομαντικό ημίφως, και γοτθική ατμόσφαιρα. Το έχω ακόμη το βιβλίο, είχε κυκλοφορήσει στις εκδόσεις Δωδώνη.

Τότε άρχισα να ασχολούμαι πιο σοβαρά με την ποίηση, το οξυγόνο της εφηβικής ηλικίας. Τα βράδια σκάλιζα στο ντοσιέ μου, έγραφα ποιήματα και τα έκρυβα στα συρτάρια για να μην τα δουν. Αργότερα αυτή η συστολή υποχώρησε.

-Η πρώτη δημοσίευση;

Το 1982 δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Ταχυδρόμος ένα ποίημά μου στη στήλη Κλαμπ των Νέων. Ήμουν 18 χρόνων.

-Η συνέχεια των σπουδών;

-Στη Φλώρινα και το λέω συχνά με χιούμορ πως ανακάλυψα τη γοητεία της πριν από τον Θόδωρο Αγγελόπουλο. Εκεί γνώρισα έναν πολύ σημαντικό άνθρωπο για τη γραφή στη ζωή μου, τον ποιητή Μίμη Σουλιώτη, για τον οποίο κάναμε πριν από λίγο καιρό ένα πνευματικό μνημόσυνο για τα δέκα χρόνια από τον θάνατό του. Ήταν ο πρώτος πανεπιστημιακός που έφερε για πρώτη φορά στην Ελλάδα τη δημιουργική γραφή. Ήταν εκτός από φιλόλογος (με κείμενα για τον Καβάφη) και εκδότης εφημερίδας. Μου έδωσε κάποια στιγμή εβδομαδιαία στήλη.

-Η πόλη όμως ήταν συντηρητική, αν δεν κάνουμε λάθος ζούσε στη σκιά του μητροπολίτη Καντιώτη.

-Ζούσε σε μια ατμόσφαιρα που θύμιζε τα χρόνια μετά τον εμφύλιο. Είχε όμως αξιόλογη πνευματική ζωή με γνωστούς ζωγράφους, γλύπτες, λογοτέχνες. Η ομορφιά της ήταν τότε απaráμιλλη, στα παλιά κτίρια, στις πλαγιές του βουνού που κατέβαιναν ως τα σπίτια και στον Σακουλέβα βέβαια, το ποτάμι της.

-Η πρώτη ολοκληρωμένη συγγραφική δουλειά;

-Διορίστηκα δάσκαλος στην Κεφαλονιά το 1988. Αποδείχτηκε πως ήμουν τελικά έτοιμος από καιρό για το ξεκίνημα. Είχα ξεμπερδέψει με το στρατιωτικό, είχα βρει δουλειά, σπίτι, το Ληξούρι ήταν ήρεμο και φιλικό. Ή τώρα ή ποτέ, σκέφτηκα, και σε ηλικία 24 χρόνων ξεκίνησα τον Φράουστ. Το Ληξούρι μού χάρισε την εμπειρία συγγραφής ενός μυθιστορήματος, εκεί γνώρισα και τη γυναίκα μου. Το βιβλίο το τελείωσα μετά από δύο χρόνια στη Θεσσαλονίκη.

-Πηγή έμπνευσης για αυτό το πρώτο βιβλίο;

-Σε ηλικία 6 χρόνων με είχε συγκινήσει ο Φάουστ που είδα στο θέατρο, ιδιαίτερα η μορφή του Μεφιστοφελή. Τον θυμάμαι ντυμένο σαν τζόκερ της τράπουλας, με κόκκινο καλσόν, μυτερό γένι και έντονο μακιγιάζ, να γελάει δαιμονικά. Οι μνήμες εκείνης της παράστασης αποτυπώθηκαν έντονα μέσα μου. Ο μύθος, πάντως, του δόκτορος Φαούστους στοίχειωσε την ιστορία της τέχνης στη Δύση, αποτέλεσε κατά κάποιον τρόπο το σύμβολο του Ευρωπαίου ανθρώπου και της έλξης του για το άπειρο.

Η θητεία μου, λοιπόν, σε σχέση με το μυθιστόρημα ξεκίνησε ως μια συνομιλία με ένα κλασικό κείμενο κι αυτό συνεχίστηκε. Το πρώτο αυτό βιβλίο βγήκε από τις εκδόσεις Λιβάνη, αλλά η συνεργασία μας αργότερα διακόπηκε. Έκτοτε το λιμάνι μου είναι οι εκδόσεις Πατάκη. Είναι σημαντικό για έναν συγγραφέα να έχει βρει τον εκδότη του, αυτό τον βοηθάει να αφοσιωθεί απερίσπαστος στη συγγραφή.

-Η σκιά της πεταλούδας;

-Με αυτό το βιβλίο εγκαινιάζεται η σχέση μου με ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό. Είναι ένα βιβλίο long seller, που αγαπήθηκε πολύ και συνεχίζει να ταξιδεύει. Το τίμησαν με τις κριτικές τους ο Χρήστος Γιανναράς και η Σώτη Τριανταφύλλου, κάτι που συνέβη ενώ το βιβλίο ήδη προετοιμάζε την πέμπτη ανατύπωση. Αυτό αποδεικνύει στην αγορά του βιβλίου πόσο σημαντικό είναι το από στόμα σε στόμα. Εκείνη την εποχή είχε πολύ μεγαλύτερη σημασία, γιατί δεν υπήρχαν social media.

-Η πρώτη επαφή με την Ιστορία στο συγκεκριμένο βιβλίο;

-Η σχέση μου με την Ιστορία ήταν διακριτή και στα προηγούμενα βιβλία μου. Εδώ όμως η παρουσία της είναι πιο έντονη και αυτό θα συνεχιστεί και στα επόμενα. Αγαπούσα την Ιστορία από το σχολείο ακόμη, συνεχίζω και τώρα να είμαι αναγνώστης της, να παρακολουθώ ταινίες και ντοκιμαντέρ. Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση πως η μελέτη της συμβάλλει στην κριτική σκέψη και στην ολοκλήρωση της συνείδησής μας μέσα στον χρόνο. Προφανώς και η γνώση μας γι' αυτήν δεν εξαντλείται στο σχολικό πλαίσιο. Πρέπει να τη συναντάμε από διαφορετικές αφετηρίες και με διαφορετικούς τρόπους. Είτε κουβεντιάζοντας με ηλικιωμένους που έζησαν σημαντικά γεγονότα είτε διαβάζοντας είτε όπως ανέφερα και παραπάνω παρακολουθώντας ιστορικές σειρές και ταινίες. Η σημερινή τεχνολογία μάς προσφέρει πολλές δυνατότητες πρόσβασης στην ιστορική γνώση.

-Δεν μπήκατε σε αμφισβήτησή της στα σχολικά βιβλία, όταν εντρυφήσατε στην Ιστορία;

-Σε όλα τα κράτη και σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα υπάρχει μια στόχευση μέσω της Ιστορίας. Δεν ένιωσα όμως ποτέ κάποια αβυσσαλέα αντίθεση, γιατί όταν ξεκίνησα να γράφω είχαμε ήδη μπει στη νέα χιλιετία και τα σχολικά προγράμματα είχαν εκσυγχρονιστεί. Δεν δίδασκα την ίδια Ιστορία που διδασκόμουν ως μαθητής. Για παράδειγμα το Βυζάντιο έχει καλύτερη παρουσία στα σχολικά εγχειρίδια από αυτή που υπήρχε στα παλιά σχολικά βιβλία, όπου η παρουσίαση ενός ολόκληρου πολιτισμού ήταν ατροφική, σαν να ήταν το Βυζάντιο μόνο αυλικές συνωμοσίες όπου ο ένας αυτοκράτορας σκότωνε τον άλλον. Σήμερα υπάρχει η σαφής πρόθεση να γνωρίσουν τα παιδιά το παρελθόν μέσα από έναν ευρυγώνιο φακό.

-Διαβάσατε τον Σέργιο και Βάκχο του Καραγάτση, που περνάει τη βυζαντινή Ιστορία μέσα από χιούμορ;

-Είναι από τα βιβλία του Καραγάτση που άφησα στη μέση. Την Ιστορία των Ελλήνων, που δεν είναι λογοτεχνία, δεν την έχω ανοίξει γιατί τον τιμώ αποκλειστικά για τη μυθοπλαστική του ικανότητα. Είναι τα μοναδικά του βιβλία που δεν έχω διαβάσει.

-Εμένα μου άρεσαν και τα δυο.

-Μου αρέσει πολύ ο Καραγάτσης και έχω στη βιβλιοθήκη μου όλα του τα μυθιστορήματα. Στο δικό μου Λίγες και μια νύχτες ο βασικός λογοτεχνικός χαρακτήρας είναι φίλος του Γιούγκερμαν. Το Σέργιος και Βάκχος ίσως από κάποια δική μου ιδιοτροπία ή κακή αναγνωστική συγκυρία δεν μου άρεσε. Κάποια στιγμή θα του δώσω ακόμη μια ευκαιρία. Αντιθέτως, μου άρεσε ο κοτζαμπάσης του Καστρόπυργου, το οποίο έχει και μια παρόμοια με το Σέργιος και Βάκχος εικονοκλαστική διάθεση.

Τον διάβασα πολύ τον Καραγάτση και η σχέση μου μαζί του είναι παρούσα, απλώς έχουν ανισότητες οι σελίδες του, κάτι που συμβαίνει στους πολυγραφότατους συγγραφείς.

-Στη «σκιά της πεταλούδας» ποια ήταν τα ερεθίσματά σας;

Στο βιβλίο έχουμε μια μίξη από ντόπιες και προσφυγικές μνήμες. Η μητέρα μου ήταν από προσφυγική οικογένεια και ο πατέρας μου ντόπιος. Υπάρχουν οι μνήμες και οι παλιές αφηγήσεις, όμως τα βιβλία χτίζονται και από τη μυθοπλαστική επινόηση. Έχτισα λοιπόν τους δύο αυτούς κόσμους να συναντιούνται στις αρχές του 20ού αιώνα. Αυτός ο αιώνας πέρασε πραγματικά τους ανθρώπους μέσα από τις μολόπετρες της Ιστορίας: πόλεμοι, εθνοκαθάρσεις, ολοκαυτώματα, ατελείωτες δοκιμασίες και δάκρυα. Όμως μέσα σε όλα αυτά ξεφυτρώνει και η ελπίδα της καινούργιας μέρας.

-Η αηδονόπιτα;

-Τρία χρόνια μετά τη σκιά της πεταλούδας, το 2008, ασχολούμαι με την Ιστορία του 1821. Η αηδονόπιτα είναι ένα μυθιστόρημα που θέλει να μιλήσει για τον ξεσηκωμό με τη γλώσσα του μυθιστορήματος παρά με ξύλινη γλώσσα των εθνικών επετειών. Είναι ένα βιβλίο με ήρωες από χώμα κι αυτό δεν μειώνει στο ελάχιστο την προσφορά τους. Επίσης δεν ήθελα να δαιμονοποιήσω τους αντίπαλους, να τους παρουσιάσω ως το απόλυτο κακό. Επινόησα ως κεντρικό χαρακτήρα έναν Αμερικανό φιλέλληνα, κράτησα τις αποστάσεις και ταυτόχρονα μίλησα για τους φιλέλληνες που είναι ένα κομμάτι της ελληνικής Ιστορίας. Η αηδονόπιτα συνάντησε πολλούς αναγνώστες και συζητήθηκε πολύ. Η γλώσσα της θυμίζει τα δημοτικά τραγούδια και ταυτόχρονα αποφεύγει τα στερεότυπα και τις γραφικότητες.

-Πάμε σε κάτι διαφορετικό, τα Ανεμώλια. Ήταν βιωματικό, έγινε αυτό το ταξίδι με το ιστιοπλοϊκό;

-Εν μέρει είναι βιωματικό, δεν έγινε όμως αυτό το ταξίδι που αναφέρεται στο βιβλίο. Η πόλη από όπου ξεκινάει το ιστιοπλοϊκό είναι τα μέρη όπου μεγάλωσα. Οι χαρακτήρες του μυθιστορήματος δεν είναι οι παιδικοί φίλοι μου, έχουν όμως κοινά στοιχεία με αυτούς. Το βιβλίο περιγράφει μια απόδραση από μία ασφυκτική καθημερινότητα και είναι κατά κάποιον τρόπο μια είδους προφητεία για την πολλαπλή κρίση, που ήρθε λίγο αργότερα. Η κρίση ήταν οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, υπαρξιακή τελικά και το σοκ που προκάλεσε μεγάλο. Το βιβλίο μιλάει για αυτήν τη δοκιμασία πριν από την επισημοποίηση της. Οι ήρωες προσπαθούν να την αντιμετωπίσουν με ανωριμότητα, κρατώντας ως μοναδικό όπλο τη φιλία τους.

Τα Ανεμώλια έχουν όμως και μια άλλη σημαντική πλευρά. Ουσιαστικά είναι μια συνομιλία με τον ομηρικό κόσμο. Το ιστιοπλοϊκό πάει να βρει μια ωραία Ελένη που ζει στη Μυτιλήνη, στην Ανατολή.

Πρόκειται για μια τραγικοκωμική εκστρατεία από μεσήλικες. Το βιβλίο είναι ένα διαρκές παιχνίδι με τον κόσμο του Ομήρου, μια σύγχρονη Ιλιάδα και η συνέχειά της, η Οδύσσεια. Η συνομιλία με τον Όμηρο, με το έπος, δεν μπορεί παρά να έχει και στοιχεία παρωδίας, γιατί η εποχή μας, ευτυχώς ή δυστυχώς, δεν είναι επική.

Είναι επίσης μια αναφορά στη γενιά μου, πώς βίωναν οι τότε πενηντάρηδες αυτούς τους κοινωνικούς κραδασμούς, αυτήν τη μετάβαση της ελληνικής κοινωνίας στο σήμερα. Τα Ανεμώλια κέρδισαν το βραβείο αναγνωστών του Ε.ΚΕ.ΒΙ το 2011.

-Το Σκηνές από τον βίο του Ματίας Αλμοσίνο είναι ένα πολυσχιδές μυθιστόρημα σε ιστορικό περιβάλλον.

Είναι αυτό που λέτε και επιπλέον ένα βιβλίο για τον ορθό λόγο, τη γέννηση της επιστήμης. Η αφήγηση αφορά όλη την Ευρώπη στην εποχή του μπαρόκ, τον 17ο αιώνα. Υπάρχουν πολλές πληροφορίες για την ιστορία της ιατρικής και αναφορές σε διάφορους τόπους, κουλτούρες, θρησκείες. Το βιβλίο, παρότι πολυσέλιδο, δεν είναι χαστικό ούτε νομίζω κουραστικό. Το νήμα της αφήγησης, αν και εκτενές, δεν οδηγεί σε κανέναν λαβύρινθο.

Στο τέλος και αυτού του βιβλίου υπάρχει ένας μακρύς κατάλογος βιβλίων, γιατί συνηθίζω να παραθέτω πηγές και οφειλές. Δεν είναι βιβλιογραφία, όπως τη γνωρίζουμε στα δοκίμια, αλλά κάτι διαφορετικό. Δεν βρίσκω τον λόγο να μην τις αναφέρω, ίσα ίσα οδηγώ το αναγνωστικό κοινό σε παράλληλες αναγνώσεις.

-Πώς μοιράζετε τον χρόνο σας, σε μελέτη και γραφή;

Συνήθως έχω έναν χρόνο στοχευμένων αναγνώσεων κρατώντας διαρκώς σημειώσεις. Επιχειρώντας τη συγγραφή συνυπάρχει και η μελέτη, η οποία δεν αποκλείει και τα λογοτεχνικά βιβλία. Κάποιες λεπτομέρειες και διευκρινίσεις τις αναζητώ στο διαδίκτυο, όπου βρίσκω επιπλέον πληροφορίες, σχεδιαγράμματα, χάρτες...

-Οι λίγες και μια νύχτες πού αναφέρονται;

-Είναι η Θεσσαλονίκη τον 20ό αιώνα. Η συνοικία των εξοχών, η σημερινή Βασιλίσσης Όλγας περίπου, από τον Λευκό Πύργο ως τη βίλα Αλλατίνη... Τον κόσμο της κινούμενης εικόνας, τηλεόραση και κινηματογράφο, δεν τον αφήνει αδιάφορο αυτό το βιβλίο, ίσως κάποτε μεταφερθεί με κάποιον τρόπο.

-Να συνεχίσουμε με τις ρετσίνες του βασιλιά. Πώς ολόκληρος βασιλιάς καταφεύγει σε λαϊκό ποτό, τη ρετσίνα;

-Υπάρχει μια συνομιλία με ένα κλασικό κείμενο, μια εμφανής διακειμενικότητα, δηλαδή η σχέση των βιβλίων μεταξύ τους, πώς ένα βιβλίο μπορεί να επηρεάσει τη γέννηση ενός άλλου. Ας πούμε πως ξαναγράφω τον μύθο του Βασιλιά Ληρ στην Ελλάδα μετά την κρίση. Όπως στον Βασιλιά Ληρ του Σαίξπηρ, ο οποίος στα γεράματά του νιώθει να φεύγει ο κόσμος κάτω από τα πόδια του, όπως έχει μια άσχημη σχέση με τις τρεις κόρες του. Ο βασιλιάς νιώθει μόνος και αποδυναμωμένος. Έτσι και στο βιβλίο μου, ένας επιτυχημένος μηχανικός και εργολάβος της δεκαετίας του '70 νιώθει να τον αποδομεί ο χρόνος, να του τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια του.

Μόνος σε ένα επαρχιακό καφενείο, πίνει ρετσίνες και συναναστρέφεται λαϊκούς ανθρώπους, μαστόρους, εργάτες, άνεργους, τζογαδόρους... Είναι ο βασιλιάς του καφενείου, σαν ένα θεατρικό δράμα με τον βασιλιά πρωταγωνιστή και τον χορό.

-Το «περί αυτού ψυχής»;

Είμαστε στο Βυζάντιο των Κομνηνών. Ήρωας ένας αντιγραφέας που μακροημερεύει και στα 80 του χρόνια αποφασίζει από εντολοδόχος γραφιάς να γίνει συγγραφέας. Αποφασίζει να γράψει για τη ζωή του. Με όχημα τη μνήμη ξεκινά μια πτήση για την ελευθερία. Στο βιβλίο υπάρχει όλο το Βυζάντιο με όλες τις εκφάνσεις του πολιτισμού του αλλά και με την καθημερινή ζωή. Η εποχή αυτή δεν ήταν μόνο παλάτια και συνωμοσίες, αλλά, όπως πάντοτε, σημασία έχει ο καθημερινός άνθρωπος. Το μυθιστόρημα θα ήθελε να μπορέσει να επανασυστήσει το Βυζάντιο στον αναγνώστη.

-Είναι η αγαπημένη σας εποχή το Βυζάντιο;

-Η σημερινή εποχή είναι νομίζω καλύτερη όλων, όσο και να γκρινιάζουμε. Μπορεί η εποχή μας να φαίνεται στεγνή και άχαρη, όμως αυτό συμβαίνει πάντα. Ο Φλομπέρ, τον 19ο αιώνα, όταν έγραφε για την αρχαία Καρχηδόνα, είχε πει ότι γράφει το βιβλίο του Σαλαμπώ για να ξεφύγει από τη μιζέρια και τη στενότητα της εποχής του. Ζούμε σήμερα στην καλύτερη από όλες γνωρίσαμε εποχή της ανθρωπότητας. Αυτά που απολαμβάνει σήμερα ο μέσος άνθρωπος είναι πολύ περισσότερα από αυτά που είχε στο παρελθόν.

-Πρώτα απ' όλα δεν ζήσαμε πόλεμο.

Πράγματι, οι πόλεμοι, αν και δεν έχουν εξαφανιστεί, όπως θα έπρεπε, όμως σε σύγκριση με το παρελθόν έχουν ελαχιστοποιηθεί. Μην ξεχνάτε επίσης την παιδική θνησιμότητα, μια τραγική και αδιανόητη πραγματικότητα του παρελθόντος.

-Είστε συνταξιούχος;

Εδώ και ενάμιση χρόνο, ύστερα από 32 χρόνια στη σχολική τάξη.

-Είστε σε αγρανάπαυση;

Γράφω, αλλά ασκώ και την τέχνη της σιωπής. Δεν είναι ορθό ούτε χρήσιμο να μιλάς όταν το έργο σου είναι σε εξέλιξη. Όταν έρθει η ώρα της τελευταίας λέξης, μπορούμε να αναφερθούμε και σε αυτό.

2.4 Συνέντευξη στην εφημερίδα “Η καθημερινή” Συνέντευξη 31.03.2024 στην εφημερίδα “Η Καθημερινή” Ισίδωρος Ζουργός: Το κοστούμι του κόσμου μου ήταν στενό

Η ισόβια περιπλάνηση στην Αγίου Δημητρίου, τα χρυσάνθεμα στα στρωμένα σαλόνια, η Εγνατία ως ταξικό σύνορο: Πώς οι μνήμες αναπλάστηκαν σε ένα μυθιστορηματικό σύμπαν «Έχει αποδειχθεί τόσο από μελέτες όσο και από τη δική μου εμπειρία πως η σχέση με το βιβλίο επιβιώνει όταν είναι μια σχέση έλξης κι όχι υποχρεωτικότητας. Ζητούμενο είναι τα παιδιά να αγαπήσουν το διάβασμα, να κοιμούνται με ένα βιβλίο δίπλα τους», λέει ο Ισίδωρος Ζουργός. Είναι δύσκολο να τον πετύχεις πλέον στη Θεσσαλονίκη. Απαλλαγμένος από τη δέσμευση της καθημερινής διδασκαλίας μετά τη συνταξιοδότησή του, έχει ελεύθερο χρόνο να ταξιδεύει. Μόλις είχε επιστρέψει από ένα πολυήμερο ταξίδι στην Κρήτη για μια σειρά παρουσιάσεων του ενδέκατου μυθιστορήματός του, «Παλιές και νέες χώρες», μετά ένα ενδιάμεσο διάλειμμα για τη βράβειυσή του από τη Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος αναχώρησε για τη Μυτιλήνη και από εκεί στο Βουκουρέστι για το υπό έκδοση βιβλίο του «Λίγες και μία νύχτες». Ο Ισίδωρος Ζουργός εισπράττει μεγάλη αγάπη και αποδοχή από τους αναγνώστες του. Τα μυθιστορήματά του (όλα από τις εκδόσεις Πατάκη) ταξιδεύουν εδώ και τριάντα χρόνια, από το πρώτο βιβλίο, «Φράουστ», που είχε το θράσος ή το θάρρος, όπως λέει, να το γράψει σε ηλικία 24 χρόνων.

Συναντηθήκαμε στη γειτονιά του, την πλατεία Διοικητηρίου –μια χαίνουσα πληγή εδώ και τριάντα χρόνια μετά το ξήλωμα της μαρμαρόστρωτης πλατείας του Μεσοπολέμου– στην οδό Αγίου Δημητρίου, τον δρόμο όπου γεννήθηκε, μεγάλωσε και δεν αποχωρίστηκε ποτέ. Περπατήσαμε για το γεύμα διασχίζοντας την πλατεία Αντιγονιδών προς την πλατεία Βαρδαρίου, δρόμους με αστικά οικιστικά υπολείμματα της διαχρονικής Θεσσαλονίκης με τα οποία χτίζει τις ιστορίες του. «Ίσως είναι και λίγο μεταφυσικό. Πράγματι, δεν ξέφυγα ποτέ από την Αγίου Δημητρίου. Περιελίσσομαι γύρω της. Κάποια στιγμή κατάλαβα ότι όπου κι αν πας, εδώ τελικά θα επιστρέφεις. Έχω χιλιάδες μνήμες, παιδικές, εφηβικές και όλης της μετέπειτα ζωής μου. Κάθε φορά που τον διασχίζω επανέρχονται και σκέφτομαι ότι τόσο με αυτόν τον δρόμο όσο και με τη Θεσσαλονίκη ίσως να μην έχω τελειώσει συγγραφικά μαζί τους».

–Ήταν η γειτονιά το πρώτο υλικό για τη λογοτεχνική σας κυψέλη;

– Φυσικά. Ο κόσμος της προσωπικής και συλλογικής μνήμης λειτούργησε ως μια διαδικασία εικονοποιητικής δημιουργίας. Στα 25 μου είχα ήδη γεμάτο ένα ταμείο παραστάσεων για να ξεκινήσω πια να δημιουργώ τις δικές μου μυθοπλασίες.

– Ποια ανάγκη ωθεί έναν λογοτέχνη προς τα εκεί;

– Έχω μια διατύπωση η οποία ταιριάζει στη δική μου περίπτωση. Το κοστούμι του κόσμου ήταν δυο-τρία νούμερα πιο στενό και μέσω της λογοτεχνίας ήθελα να αποκτήσω ευρυχωρία ύπαρξης και έκφρασης για να κατακτήσω μια εσωτερική ελευθερία και αυτογνωσία. Προφανώς γεννήθηκε πιο εύκολα χάρη στην αναγνωστική εμπειρία. Διάβαζα πολύ, θαύμασα, εντυπωσιάστηκα, ζήλεψα κείμενα σπουδαίων δημιουργών, ένιωσα την ανάγκη να εκφραστώ και πειραματίστηκα.

– Ποιες προσωπικές μνήμες και πώς περνούν μέσα από τη γραφή;

– Με την αποτύπωση ενός κόσμου ο οποίος δεν υπάρχει πια. Στο βιβλίο «Η ψίχα εκείνου του καλοκαιριού» είχα την ανάγκη να ξαναπλάσω τα καλοκαίρια σε ένα ορεινό χωριό όπου παραθερίζαμε παιδιά τη δεκαετία του '70. Της Θεσσαλονίκης του μετεμφυλιακού νάρθηκα, μιας πόλης με πολλές σιωπές άλλων και υπολείμματα κοσμοπολιτισμού, σε μια γειτονιά που ήταν αλλιώς. Το μικροαστικό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσα με μια σύνθεση ανθρώπων της μετεμφυλιακής Ελλάδας η οποία παρά τις στερήσεις είχε μια φωτεινή ματιά στο μέλλον και μια ελπίδα. Ήμασταν μια οικογένεια με περιορισμένους οικονομικούς πόρους αλλά με βασικό κανόνα ζωής την αξιοπρέπεια και με έναν κώδικα αξιών και σεβασμού στη συνύπαρξη. Αυτή η έννοια του σεβασμού στην καθημερινή ζωή – συναναστροφή της ελληνικής κοινωνίας θεωρώ ότι σήμερα έχει συρρικνωθεί.

– Και η συλλογική μνήμη;

– Ήταν η οδός Αγίου Δημητρίου με το εορταστικό τριήμερο του πολιούχου της αγίου. Τα χρυσάνθεμα στα στρωμένα σαλόνια. Οι σόμπες που μπουμπούνιζαν τον Οκτώβριο. Οι μυστηριώδεις τόποι της πόλης. Οι ερειπωμένες επαύλεις. Η Εγνατία ως ένα ταξικό σύνορο το οποίο «πέρασα» πρώτη φορά στη Β' Γυμνασίου και μου το υπενθυμίζουν ακόμη και σήμερα αφιερώματα για την πόλη που γράφουν «δοκιμάστε να διασκεδάσετε πάνω από την Εγνατία», λες και είναι εξωτικός προορισμός. Όλες αυτές οι μνήμες περνούν, ασυνείδητα, στα μυθιστορήματά μου.

Η λογοτεχνία, όσο κι αν ακούγεται παλιομοδίτικο ή υπερφίαλο, είναι ένα στοίχημα με το σωτήριο άφθαρτο. Γράφεις γιατί θέλεις να σώσεις, τον εαυτό σου, τις μνήμες άλλων ανθρώπων.

– Από τα 11 μυθιστορήματα, τα οκτώ είναι τοποθετημένα σε ιστορικό χρόνο. Τι είναι πιο εύκολο, να βουτάς στην Ιστορία ή να συνθέτεις την τοιχογραφία της σύγχρονης εποχής;

– Είχα πάντα μια έλξη στο παρελθόν, γιατί νομίζω ότι εκεί κρύβεται η εναγώνια απορία μου κατά πόσον επί της ουσίας αλλάζει ο άνθρωπος στο πέρασμα των εποχών. Οι βασικές συνισταμένες της ανθρώπινης ύπαρξης είναι ίδιες σε όλες τις εποχές. Διαφέρουν οι τρόποι και οι μεταμφιέσεις. Καθεμία από τις επιλογές έχει ιδιαίτερες δυσκολίες. Εάν γράψω για το απόλυτο σήμερα, οι σελίδες ρέουν εύκολα. Υπάρχει ωστόσο κίνδυνος, ο λόγος σου να εκπέσει ως ένα επίκαιρο σχόλιο, σε κοινοτοπία. Το μυθιστόρημα όμως θέλει να διαχωρίζει τη θέση του από την επίκαιρη γραφή.

Στη θεματολογία σε ιστορικό χρόνο, πρακτικά και τεχνικά, οι δυσκολίες είναι μεγαλύτερες γιατί πρέπει να ξέρεις καλά τους αξιακούς κώδικες κάθε εποχής, τις πεποιθήσεις, μια στοιχειώδη πραγματογνωσία. Οι σελίδες δεν φεύγουν αβασάνιστα. Στο τέλος όμως αυτής της διαδρομής υπάρχει μια ανταμοιβή, γιατί έχεις ταξιδέψει σε άλλους κόσμους συμπαρασύροντας και τον αναγνώστη. Όταν ρώτησαν τον Φλομπέρ γιατί έγραψε μυθιστόρημα για την αρχαία Καρχηδόνα, εκείνος απάντησε ότι ήθελε να ξεφύγει από την πεζή και ανούσια εποχή στην οποία ζούσε. Ίσως με κάποιον τρόπο λειτουργεί και σ' εμένα αυτό.

– Τελικά η λογοτεχνία πολεμάει τη φθορά της μνήμης;

– Η λογοτεχνία, όσο κι αν ακούγεται παλιομοδίτικο ή υπερφίαλο, είναι ένα στοίχημα με το σωτήριο άφθαρτο. Γράφεις γιατί θέλεις να σώσεις, τον εαυτό σου, τις μνήμες άλλων ανθρώπων. Γράφεις για να σώσεις και για να σωθείς.

«Αγελαία αντίληψη»

Ο απόηχος από τα ομοφοβικά περιστατικά των νέων στην πλατεία Αριστοτέλους είχε κοπάσει, ωστόσο δεν θα μπορούσα να αποφύγω τη συζήτηση γύρω από τα πρωτοφανή φαινόμενα βίας των νέων με ένα δάσκαλο που έχει αφιερώσει χρόνια στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. «Ήταν ένα από τα πιο θλιβερά και αποκρουστικά περιστατικά αλλά και μια έκφραση της γενικότερης παθογένειας που τυραννάει τη χώρα. Το πιο ανησυχητικό είναι η αγελαία αντίληψη που ξεσήκωσε μάζες εφήβων. Δεν ξέρω αν οι υποθέσεις που κάνω είναι βάσιμες, πιστεύω όμως ότι αυτά τα ακραία φαινόμενα αποτελούν εκδήλωση μιας λογικής που έχει αναπτυχθεί κυρίως μέσα από την ανωνυμία του Διαδικτύου, όπου εύκολα στοχοποιούνται ή “δολοφονούνται” χαρακτήρες».

– Γιατί μπαίνει η Θεσσαλονίκη στο κάδρο;

– Η πόλη έχει μελανές κρύπτες στην ιστορία της, αλλά ποια πόλη δεν έχει; Το πρόβλημα δεν είναι μόνο της Θεσσαλονίκης, είναι γενικότερο και –φοβάμαι– διογκούμενο. Τα αίτια, πολλά. Μεταξύ αυτών και η απαξίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του δασκάλου, οι άστοχες και αυθαίρετες πολλές φορές παρεμβάσεις σε ένα ανακριτικό κλίμα καχυποψίας, συχνά με συκοφαντική διάθεση από τον οποιονδήποτε.

– Ποια φαινόμενα άρχισαν να γίνονται ορατά κατά τη διάρκεια της διδασκαλικής σας πορείας;

– Η διάσπαση προσοχής την τελευταία δεκαετία, που έχει προφανώς να κάνει με μια συνεχή έκθεση στην οθόνη. Ωστόσο, οι παρορμήσεις της βίας στο δημοτικό δεν συγκρίνονται με αυτές στο γυμνάσιο και στο λύκειο. Το σχολείο όμως πλέον βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι. Έχει ξεπεράσει παλαιότερες δυσκολίες αλλά σε μια εποχή δικαιωματισμού και μιας υποτιθέμενης ελευθερίας έχω την αίσθηση ότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί είναι λιγότερο ελεύθεροι από ποτέ να χαράξουν καινούργιους δρόμους γιατί νιώθουν ανυπεράσπιστοι.

Το βραβείο είναι χτύπημα στην πλάτη

Αναρωτιόμουν πάντα πόσο τυχερά είναι τα παιδιά όταν έχουν δάσκαλο έναν συγγραφέα. «Έχει αποδειχθεί τόσο από μελέτες όσο και από τη δική μου εμπειρία πως η σχέση με το βιβλίο επιβιώνει όταν είναι μια σχέση έλξης και όχι υποχρεωτικότητας. Ζητούμενο είναι τα παιδιά να αγαπήσουν το διάβασμα, να κοιμούνται με ένα βιβλίο δίπλα τους. Φρόντιζα στην τάξη μου να διαχωρίζω τους ρόλους. Ήθελα να είμαι ο δάσκαλός τους που λατρεύει τα βιβλία και όχι ο συγγραφέας. Κάποιες φορές που υποδύθηκα τον “ρόλο” του συγγραφέα, μου το είχαν ζητήσει επίμονα τα ίδια τα παιδιά. Εισέπραξα μεγάλη χαρά όταν σε πρόσφατη συνάντηση ενήλικων πια μαθητών μου, διαπίστωσα πως ο σπόρος της αγάπης για την ανάγνωση είχε φυτρώσει». Είναι το βραβείο της ΔΟΕ μια επιβράβευση γι’ αυτό; «Ένα βραβείο το εισπράττεις σαν ένα φιλικό χτύπημα στην πλάτη, ένα ενθαρρυντικό κλείσιμο του ματιού για να συνεχίσεις».

Η συνάντηση

Το «Σέμπρικο» που επέλεξε ο Ισίδωρος Ζουργός για το γεύμα βρίσκεται δίπλα σ’ ένα από τα σωζόμενα απομεινάρια του βυζαντινού τείχους. Καθώς μοιραζόμασταν –τιμώντας την έναρξη της Σαρακοστής– μπάλες μπακαλιάρου, χταπόδι σχάρας, μια βελούδινη φάβα με καραμελωμένα κρεμμύδια, πίνοντας ροζέ Τυρνάβου Κτήματος Μίγα (το σύνολο 59,50 ευρώ), μου εξηγούσε τον λόγο για τον οποίο δεν έχει τελειώσει συγγραφικά με τη Θεσσαλονίκη. «Μέσα στην πόλη όπου μεγάλωσα, υπάρχουν πολλές άλλες αόρατες πόλεις, υπόγειες και επίγειες. Αρκεί να ρίξεις μια ματιά σ’ αυτά τα τείχη, στα αρχαιολογικά ευρήματα, σε φωτογραφίες των αρχών του περασμένου

αιώνα. Οι μεταμορφώσεις της είναι θεαματικές. Τις κρυμμένες αυτές πόλεις επιχειρώ να ανιχνεύσω και στα μυθιστορήματά μου, με μια ενδόμυχη φιλοδοξία, το τοπικό να γίνει παγκόσμιο».

2.5 Τίτλος :Συμπεράσματα του 1ου κεφαλαίου

Ο Ισίδωρος Ζουργός είναι ένας συγγραφέας που έχει αφήσει το στίγμα του στην ελληνική λογοτεχνία. Γεννήθηκε τον 20ο αιώνα σε μια πόλη της Ελλάδας και η ζωή και τα έργα του αποτελούν αντικείμενο μελέτης και θαυμασμού.

Τα έργα του Ζουργού καλύπτουν μια ευρεία γκάμα θεμάτων, από τη λογοτεχνία μέχρι την ιστορία και τη φιλοσοφία. Οι συνεντεύξεις του αποτελούν μια πολύτιμη πηγή για να κατανοήσουμε τις σκέψεις και τις απόψεις του σε διάφορα θέματα. Μέσω αυτών των συνεντεύξεων, μπορούμε να εξερευνήσουμε τις προσωπικές του εμπειρίες, τις πηγές έμπνευσής του και τις απόψεις του για την τέχνη και την κοινωνία.

Συνολικά, η μελέτη της ζωής, των έργων και των συνεντεύξεων του μας δίνει μια πλήρη εικόνα του συγγραφέα και του πολυδιάστατου κόσμου του.

Ισίδωρος Ζουργός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο - Περί της εαυτού ψυχής

3.1. Παρουσίαση

Αντιγράφω από το οπισθόφυλλο του βιβλίου:

«Στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού, σε μια ερημική ακτή της Προποντίδας, ο Σταυράκιος Κλαδάς αναθυμάται την μακρόχρονη ζωή του. Νοτάριος και αντιγραφέας ο ίδιος όλα του τα χρόνια, έχοντας μεταγράψει εκατοντάδες συγγράμματα αγίων και ελλόγιμων ανδρών, αποφασίζει, ελεύθερος πιά, να συντάξει τη δική του χρονογραφία. Η γραφίδα του αφηγείται τη ζωή του, μια ιστορία εφηβικής μοναξιάς και χειρογράφων, μια περιδίνηση σε διανοητικά διλήμματα, διωγμούς, έρωτες και αγωνίες στην αυγή της δυναστείας των Κομνηνών στα τέλη του 11ου αιώνα. Η ζωή των απλών ανθρώπων κατά τη βασιλεία των Ρωμαίων, ο πολιτισμός του λόγου και της εικόνας, μα πάνω απ' όλα η αφή της μνήμης. Όλη η αγωνία του ανθρώπου, που δεν αφηγείται μόνο την αναζήτηση της ουράνιας βασιλείας αλλά μνημονεύει και την επίγεια ζωή και την χοϊκή ψυχή».

Το μυθιστόρημα ξεκινάει με την εξής φράση: «Κύριε, βοήθει τον αθλοφόρο της μνήμης»

Το βιβλίο στο οποίο αναφερόμαστε είναι ένα εκτεταμένο μυθιστόρημα με πολλά πρόσωπα, που διαδραματίζεται στα χρόνια του Βυζαντίου. Αναφέρεται σε μία ενδιαφέρουσα περίοδο αυτή τον πρώτον Κομνηνών. Ο βασικός του χαρακτήρας, ο Σταυράκιος Κλαδάς, γεννιέται στο Δορύλαιο της μικράς Ασίας λίγα χρόνια πριν από τη μάχη του Ματζικέρτ και 80 χρόνια μετά καταγράφει τη ζωή

του. Η χρονική περίοδος στα τέλη του 11 του αιώνα συμπίπτει με τη συνεχή απειλές από την Ανατολή αλλά και την αναπόφευκτη συνάντηση των βυζαντινών με τη Δύση. Κυρίως με την πρώτη σταυροφορία . Ταυτόχρονα είναι μία εποχή των γραμμάτων, με φιλοσόφους όπως ο Μιχαήλ Ψελλός ή ο Ιωάννης ο Ιταλός, αλλά και λόγιων αγίων όπως ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος και ο Νικήτας Στηθάτος. Το μυθιστόρημα επιθυμεί να επανασυστήσει στους αναγνώστες του την ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία, αυτό το ισχυρό κράτος που έζησε 1100 χρόνια και που αργότερα ονομάστηκε Βυζάντιο. Η αφήγηση ακολουθεί την ιστορία τριών αδερφών , οι οποίοι στη διάρκεια της ζωής τους ακολουθούν διαφορετικούς δρόμους. Ο Θεοφύλακτος Κλαδάς ακολουθεί την στρατιωτική καριέρα, ο Ιωάννης φορά από νωρίς το ράσο, ενώ Σταυράκιος πιάνει από παιδί στα χέρια του τη γραφίδα και υπηρετεί το γραπτό πολιτισμό της εποχής του. Στην αρχή ως αντιγραφέας χειρογράφων και κατόπιν ως αυλικός νοτάριος. Στρατός, εκκλησία ,διοίκηση, οι πυλώνες της αυτοκρατορίας. Οι αδερφοί Κλαδά θα τα βαδίσουν ο καθένας στο δρόμο του, μέσα στις συνθήκες που καθόριζε η εποχή τους. Το περί της εαυτού ψυχής, ανοίγει ρωγμές τις οποίες ο αναγνώστης μπορεί να χρησιμοποιήσει για να κάνει συνειρμούς και συγκρίσεις με τη σημερινή εποχή. Το μυθιστόρημα δεν εμμένει στην αυλική ζωή και στην αριστοκρατία του ισχυρών, αλλά δίνει χώρο στην ανάπτυξη της καθημερινή ζωής των απλών ανθρώπων. Στις σελίδες του, εκτός από τους Μεγαλόσχημους παρελαύνουν και ουκ ολίγοι απλοί άνθρωποι με διάφορα επαγγέλματα, ήθη και συνήθειες. Οι ομοιότητες και η διαφορές εκείνης της ζωής με τη σημερινή, οι υπόγειες συνομιλίες και οι συμβολισμοί, οι κόποι και οι αγωνίες, αναδεικνύονται όχι τόσο ριζικά διαφορετικές από όσο θα φανταζόμασταν. Άλλωστε είναι γενικότερα αποδεκτό πως όλα τα μυθιστορήματα που σκάβουν στον ιστορικό χρόνο, συνομιλούν αναπόφευκτα με το σήμερα. Στο συγκεκριμένο βιβλίο επιχειρείται ακόμη να αποτυπωθεί ένας σημαντικός δρασκελισμός στη ζωή του Σταυράκιου Κλαδά, τότε που ο βασικός ήρωας αποφασίζει να ονοματίσει τον κόσμο από την αρχή, να ξαναγράψει τη ζωή του χωρίς υποδείξεις, με άλλα λόγια από αντιγραφέας που υπήρξε σε όλη του τη ζωή να γίνει συγγραφέας. Το όχημα πορείας αλλά και ελευθερίας πάνω στο οποίο θα σκαρφαλώσει για να καταφέρει τη δική του γραφή είναι μνήμη, η αναζήτηση της δικής του αλήθειας. Η νοσταλγία των απολεσθέντων ψυχών, η πορεία προς την αυτογνωσία, η συνάντηση με το απόλυτο του θεού, σε μία εποχή που την σκέπει ο εκκλησιαστικός τρούλος, όλα είναι προϊόντα της μνήμης, αυτή είναι που υπαγορεύει, αυτή ανιχνεύει και ζυγίζει τον κερδισμένο αλλά και τον σπαταλημένο χρόνο.

3.2 Η εποχή

Στα τέλη του 11ου αιώνα, το Βυζάντιο βίωνε μια περίοδο σημαντικών αλλαγών, τόσο σε γεωπολιτικό όσο και σε πολιτιστικό επίπεδο. Η αυτοκρατορία αντιμετώπιζε πολλαπλές προκλήσεις τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά, οι οποίες επηρέαζαν την πορεία της. Μέσα σε λιγότερο από

εξήντα χρόνια, δώδεκα αυτοκράτορες είχαν αναδειχθεί, αντικατοπτρίζοντας την αναστάτωση και την αστάθεια στο εσωτερικό του κράτους. Οι αυτοκράτορες της εποχής, όπως οι τελευταίοι απόγονοι των Μακεδόνων, ζούσαν μια ζωή πολυτελή και απομακρυσμένη από τις πολιτικές υποθέσεις, ενώ παράλληλα οι αριστοκρατικές οικογένειες διεκδικούσαν την εξουσία με διαφορετικά συμφέροντα και φιλοδοξίες. Η διαρκής αναταραχή για τη διαδοχή στον θρόνο, σε συνδυασμό με την έλλειψη ισχυρής ηγεσίας, οδήγησε την αυτοκρατορία σε μια περίοδο παρακμής και πολιτικής αναστάτωσης. Ταυτόχρονα, η Αγία Πόλη, η Κωνσταντινούπολη, επιδίωκε να διατηρήσει την επιρροή της παρά τις εχθροπραξίες και τις εξωτερικές απειλές. Σε παράλληλη πορεία, η εσωτερική διχόνοια μεταξύ του κλήρου προκάλεσε αναταραχή και διασπορά στο πνεύμα της εποχής. Παράλληλα, όμως, η πολιτιστική σκηνή έζησε μια περίοδο αναγέννησης και ανανέωσης, με την ανάπτυξη νέων φιλοσοφικών και λογοτεχνικών ρευμάτων και την εμφάνιση σημαντικών προσωπικοτήτων. Αυτή η πολύπλευρη εποχή αντιπροσωπεύει ένα κρίσιμο κεφάλαιο στην ιστορία του Βυζαντίου, αποτυπώνοντας τις προκλήσεις και τις αντιφάσεις μιας εποχής που βρίσκονταν σε συνεχή αναζήτηση και προσαρμογή.

3.3 Η τέχνη της αντιγραφής και του αντιγραφέα στο Βυζάντιο

Η τέχνη της αντιγραφής και ο ρόλος του αντιγραφέα στο Βυζάντιο είχαν σημαντική θέση στην πνευματική και πολιτιστική ζωή της περιόδου. Οι αντιγραφείς διαδραμάτιζαν πολλαπλούς ρόλους:

1. Διατήρηση της Γνώσης: Οι αντιγραφείς χρησίμευαν για τη διατήρηση της γνώσης και της παράδοσης. Μέσω της αντιγραφής χειρογράφων, κειμένων και εικόνων, διασφαλιζόνταν η διατήρηση των πληροφοριών και η μετάδοσή τους σε μελλοντικές γενιές.
2. Εκπαίδευση: Οι μαθητές σε μοναστήρια και σχολές μάθαιναν την τέχνη της αντιγραφής ως μέρος της εκπαίδευσής τους. Μέσω αυτής της διαδικασίας, οι νέοι μπορούσαν να εξασκηθούν στη γραφή, τη ζωγραφική και άλλες τέχνες.

3. Πνευματική Δημιουργία: Ορισμένοι αντιγραφείς δεν περιορίζονταν απλώς στην αντιγραφή, αλλά προσέθεταν και τη δική τους προσωπική δημιουργικότητα στα έργα. Μερικές φορές, αυτό έκανε δυνατή τη δημιουργία νέων έργων ή την ανανέωση παλαιότερων.

4. Πολιτιστική Σύνδεση: Οι αντιγραφείς συνέβαλαν στη διατήρηση και τη διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς του Βυζαντίου. Με την αναπαραγωγή και την κυκλοφορία αντιγράφων, οι ιδέες, οι παραδόσεις και οι αξίες διατηρούνταν ζωντανές.

Συνολικά, η τέχνη της αντιγραφής και οι αντιγραφείς διαδραμάτισαν ζωτικό ρόλο στη διατήρηση και τη μετάδοση της πνευματικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του Βυζαντίου.

3.4 Ιστορικά πρόσωπα

49 ιστορικά πρόσωπα εμφανίζονται στο μυθιστόρημα του Ισίδωρου Ζουργού. Γεγονός που αποδεικνύει την μελέτη και την αναζήτηση της ιστορίας μέσω των ιστορικών τεκμηρίων. Κάποια από τα πρόσωπα αυτά είναι :

- Ο **Μιχαήλ Ψελλός** αναδεικνύεται ως μια σημαντική μορφή στη βυζαντινή ιστοριογραφία και στρατιωτική λογοτεχνία του 11ου αιώνα. Γεννημένος περίπου το 1015 και απεβιώσας περίπου το 1078, η κύρια του εργασία είναι η "Ιστορία", ένα από τα πλέον επιδραστικά ιστορικά έργα του Βυζαντίου που καλύπτει την περίοδο από το 1034 έως το 1079. Ο Ψελλός είχε προνομιακή πρόσβαση σε πηγές και πληροφορίες, καθώς υπηρέτησε σε υψηλές θέσεις στο Βυζαντινό στρατό και ήταν άμεσα εμπλεκόμενος σε πολλά από τα γεγονότα που περιγράφει. Το έργο του παρουσιάζει λεπτομερώς τους πολέμους και τις εσωτερικές συγκρούσεις της εποχής του, καθώς και τους ανθρώπους και τα γεγονότα που διαμόρφωσαν την πορεία του Βυζαντίου. Η έρευνά του και η προσέγγισή του στην ιστορία του Βυζαντίου έχουν θεωρηθεί σημαντικές για την κατανόηση της περιόδου του 11ου αιώνα. Παρά τις διαφωνίες σχετικά με ορισμένες ανακρίβειες και προκαταλήψεις στο έργο του, η συνολική συμβολή του στη βυζαντινή ιστοριογραφία παραμένει αναμφισβήτητη.
- Ο **Αλέξιος Α' Κομνηνός** (1048 - 1118) αναδείχθηκε ως ένας θεμελιώδης Βυζαντινός αυτοκράτορας, ιδρυτής της δυναστείας των Κομνηνών. Γεννημένος στην Άνω Γαλατία,

συμμετείχε σε νεανικές στρατιωτικές εκστρατείες του Βυζαντίου πριν ανέβει στον θρόνο το 1081, κατά τη διάρκεια μιας αναιμακτικής πολιτικής και στρατιωτικής αστάθειας. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, επιχείρησε να ενισχύσει τη δύναμη της αυτοκρατορίας μέσω της οικονομικής ανάκαμψης και της ανασυγκρότησης του στρατού. Μια από τις σημαντικότερες επιτυχίες του ήταν η αναγέννηση της Βυζαντινής δύναμης, παρά τις εξωτερικές απειλές από Νορμανδούς και Σελτζούκους. Παρ' όλες τις προσπάθειές του, οι πολιτικές και στρατιωτικές προκλήσεις παρέμειναν κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής του. Ο Αλέξιος Α' Κομνηνός θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους αυτοκράτορες του Βυζαντίου λόγω των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων των μεταρρυθμίσεών του. Η δυναστεία των Κομνηνών που διαμορφώθηκε κατά την θητεία του, επίσης, επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη της Βυζαντινής ιστορίας.

- Η **Άννα Δαλασσηνή**, κόρη του Αλεξίου Χάροντα και της Ανδριάνας Δαλασσηνής, κατέχοντας σημαντική θέση στο Θέμα της Ιταλίας, προέρχονταν από τον οίκο των Δαλασσηνών, με έντονη οικογενειακή ιστορία. Ο πατέρας της, Θεοφύλακτος Δαλασσηνός, είχε αποκτήσει σημαντικές θέσεις στα τέλη του 10ου αιώνα, ενώ ο μητρικός της παππούς, ο Ανδριανός Δαλασσηνός, αποτελούσε γνωστή προσωπικότητα στη Βυζαντινή αριστοκρατία.

Η Άννα Δαλασσηνή, παντρεύτηκε τον Κουροπαλάτη και Μεγάλο Δομέστικο Ιωάννη Κομνηνό, αδελφό του μελλοντικού αυτοκράτορα Ισαάκιου Α' Κομνηνού. Η Άννα διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο ως σύμβουλος του γιου της, ο οποίος, όπως και τα υπόλοιπα παιδιά της, είχε βαθύτατο θαυμασμό και αγάπη για αυτήν.

Όταν ο Αλέξιος Α' εξεστράτευσε εναντίον των Νορμανδών το 1081, ανέθεσε τη διοίκηση της Ρωμανίας στη μητέρα του, και η Άννα συνδοίκηση μαζί του για είκοσι χρόνια. Η δράση της στην αυλή του Αλεξίου Α' αναδεικνύεται με θαυμασμό στο έργο της Αλεξιάδας, όπου θεωρείται ανώτερη από τους πολιτικούς της εποχής της.

Η Άννα Δαλασσηνή διοίκηση με αποφασιστικότητα και άλλαξε τα ήθη της Αυλής. Στα τελευταία χρόνια της ζωής της, αποσύρθηκε σε μοναστήρι όπου και απεβίωσε, αφήνοντας πίσω της μια σημαντική κληρονομιά στην ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

- Η **Άννα Κομνηνή** (1083-1153 μ.Χ.) αναδεικνύεται ως μια αξιοσημείωτη προσωπικότητα του Βυζαντίου κατά τον 12ο αιώνα. Ως κόρη και πρωτότοκο παιδί του αυτοκράτορα Αλεξίου Α' Κομνηνού και της αυτοκράτειρας Ειρήνης Δούκαινας, κληρονόμησε μια εξαιρετική εκπαίδευση και πνευματικό υπόβαθρο.

Η Άννα Κομνηνή θεωρείται η πρώτη γυναίκα ιστορικός, και το έργο της "Αλεξιάς" αποτελεί αντικείμενο μελέτης για τη μορφή και την παιδεία της. Η μεγάλη παιδεία της, η εξοικείωσή της με την Αγία Γραφή και ο θαυμασμός της για τον πατέρα της αντανακλούνται στο έργο της.

Γεννημένη στην Πορφύρα, το δωμάτιο στο ανάκτορο της Κωνσταντινούπολης όπου γεννιούνταν τα παιδιά των αυτοκρατόρων, η Άννα Κομνηνή έλαβε επιμελή μόρφωση και παιδεία.

Το 1091, μνηστεύθηκε τον Κωνσταντίνο Δούκα, γιο του αυτοκράτορα Μιχαήλ Ζ'. Μετά τον θάνατο του Κωνσταντίνου Δούκα το 1097, παντρεύτηκε τον Νικηφόρο Βρυέννιο.

Μετά τον θάνατο του πατέρα της το 1118, η Άννα οργάνωσε συνωμοσία κατά του νόμιμου διάδοχου, του αδελφού της Ιωάννη. Η συνωμοσία απέτυχε εξαιτίας της άρνησης του συζύγου της να πάρει μέρος σε αυτήν. Η ζωή και η δράση της Άννας Κομνηνής αντικατοπτρίζουν την εξαιρετική της προσωπικότητα και τον σημαντικό της ρόλο στην ιστορία του Βυζαντίου.

- Ο **Ιωάννης Β' Κομνηνός** (1087-1143μ.Χ) ανέδειξε τον εαυτό του ως έναν από τους πιο επιδραστικούς και ευσεβείς αυτοκράτορες του Βυζαντίου από τη Δυναστεία των Κομνηνών. Ως διάδοχος του πατέρα του, Αλεξίου Α' Κομνηνού, είχε ως βασικό στόχο την αποκατάσταση της ισχύος της αυτοκρατορίας, που είχε υποστεί σοβαρή ζημιά από την ήττα στη Μάχη του Μαντζικέρτ περίπου μισό αιώνα πριν.

Κατά τη διάρκεια των 25 ετών κυβέρνησής του, ο Ιωάννης Β' πραγματοποίησε πολλές εκστρατείες, κυρίως ενάντια στους Σελτζούκους στη Μικρά Ασία, επαναφέροντας σε μεγάλο βαθμό την εξουσία των Βυζαντινών στην περιοχή. Επίσης, έκανε συμμαχίες με τη Γερμανία για την ασφάλεια των δυτικών συνόρων και κατέστρεψε τις απειλές από Πετσενέγους, Ούγγρους και Σέρβους στα Βαλκάνια.

Ωστόσο, η προσπάθειά του να αποκαταστήσει την αυτοκρατορική εξουσία μέσω εκστρατειών με την υποστήριξη των Σταυροφόρων απέτυχε, καθώς οι Σταυροφόροι δεν ήταν πάντα απρόθυμοι να συμμετάσχουν σε μάχες.

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του, η αυτοκρατορία επέτυχε και δημογραφική ανάκαμψη, με τον πληθυσμό να αυξάνεται στα 10 εκατομμύρια άτομα. Ο Ιωάννης Β' Κομνηνός άφησε ένα σημαντικό ιστορικό ίχνος ως ένας από τους σημαντικότερους αυτοκράτορες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

- Ο **Ιωάννης Ιταλός** (1025-1090) αποτέλεσε μια σημαντική μορφή στον κόσμο της Βυζαντινής φιλοσοφίας και πνευματικής ζωής. Το έργο του στη φιλοσοφία επηρεάστηκε βαθύτατα από τις διδασκαλίες των αρχαίων φιλοσόφων όπως ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας.

Ως κάτοικος της Καλαβρίας και αξιωματούχος της βυζαντινής αυλής, ο Ιωάννης Ιταλός απέδειξε το μεγαλείο της φιλοσοφικής του σκέψης στο Πανδιδακτήριο της Κωνσταντινούπολης, όπου κατείχε την έδρα της φιλοσοφίας.

Οι θέσεις του, ιδίως σχετικά με τη δυνατότητα της φιλοσοφικής σκέψης να εξετάζει θρησκευτικά ζητήματα, προκάλεσαν σοβαρή αντίδραση στην κοινωνία της εποχής. Αυτή η αντίδραση οδήγησε στην αποδοκιμασία των ιδεών του από εκκλησιαστική σύνοδο το 10 και στην καταδίκη του από σύνοδο το 1082, όπου έλαβαν μέρος επίσης ο πατριάρχης Ευστράτιος Γαριδάς και ο αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός.

Παρόλο που ο Ιωάννης Ιταλός και οι μαθητές του αποκήρυξαν τις ιδέες του και αποσύρθηκαν σε μοναστήρι, οι σκέψεις του εξακολούθησαν να επηρεάζουν σημαντικά φιλοσόφους και να ασκούν επίδραση στην ανατολική και δυτική αυτοκρατορία.

Το έργο του Ιωάννη Ιταλού αναφέρεται και στο Συνοδικό της Ανατολικής Ορθόδοξης εκκλησίας, που περιλαμβάνει αναθέματα κατά του Ιωάννη, επισημαίνοντας τη σημαντική θέση που κατείχε στην κοινωνία της εποχής.

- Ο **Πάπας Ουρβανός Β'** (1042-1099 μ. Χ) πραγματοποίησε μια σημαντική και ιστορικά σημαντική κίνηση με την έναρξη της Α' Σταυροφορίας το 1096. Ήταν πρώην επίσκοπος πριν γίνει Πάπας, και προερχόταν από τον Οίκο του Σατιγιόν Συρ Μαρν.

Ο Ουρβανός Β' υποσχέθηκε συγχώρεση και χάρη σε όλους όσους θα συμμετείχαν στην προσπάθεια να απελευθερώσουν την ιερή γη και να απελευθερώσουν τις ανατολικές εκκλησίες από τους Μουσουλμάνους.

Το έργο του Ουρβανού Β' ήταν τόσο επιδραστικό που κάλεσε όλους τους ηγέτες της Δύσης να συγκεντρωθούν για έναν Ιερό Πόλεμο κατά του Ισλάμ. Αυτή η κίνηση οδήγησε στη σύνοδο του Κλέρμον που αποφάσισε την εκστρατεία που είναι γνωστή ως Α' Σταυροφορία.

Ο Ουρβανός Β' διαδέχθηκε ο Πάπας Πασχάλης Β' και αργότερα ανακηρύχθηκε άγιος της Καθολικής Εκκλησίας, αναγνωρίζοντας τη σημαντική του συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία.

- Ο **Χριστόφορος ο Μυτιληναίος** ήταν ένας σημαντικός Έλληνας ποιητής του 11ου αιώνα. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και έζησε στην περιοχή Σφωρακίου για το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του. Εκτός από ποιήματα με διάφορα θέματα, έγραψε και τέσσερα Χριστιανικά ημερολόγια.

Ως αξιωματούχος, κατείχε υψηλές θέσεις στη βυζαντινή ιεραρχία, όπως πατρίκιος, πρωτοσπαθάριος και κριτής (δικαστής) του θέματος των Αρμενιικών και της Παφλαγονίας.

Οι περισσότερες από τις ποιητικές του συνθέσεις χρονολογούνται κατά την περίοδο του Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου (1042-1055). Ο Μονομάχος υποστήριξε την τέχνη και τη λογοτεχνία, κάτι που ευνόησε τη δημιουργία και τη δραστηριότητα ποιητών και συγγραφέων σαν τον Χριστόφορο τον Μυτιληναίο.

- Ο **Ταγκρέδος**, γνωστός και ως Τανκρέντο, ήταν ένας Νορμανδός σταυροφόρος που έλαβε μέρος στην Α' Σταυροφορία και έγινε γνωστός ως Πρίγκιπας της Γαλιλαίας. Γεννήθηκε περίπου το 1076, ως ο πρώτος γιος του νορμανδοϊταλού μαρκησίου Όντο και της πριγκίπισσας Έμμας του οίκου των Ωτβίλ. Είχε επίσης μια αδελφή και μια θυγατέρα. Ο Ταγκρέδος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην περιοχή της Γαλιλαίας κατά τη διάρκεια της Α' Σταυροφορίας και είχε στενούς δεσμούς με τη βασιλική οικογένεια της Σικελίας. (Wikipedia,2024)

3.5 Ιστορικές μελέτες

Ο Ισίδωρος Ζουργός φαίνεται να έχει υιοθετήσει μια πρωτότυπη προσέγγιση στο θέμα του Βυζαντίου στο έργο του. Αντί να επικεντρωθεί στις μάχες και τη ζωή των αυτοκρατόρων, εξερευνά την καθημερινή ζωή των απλών ανθρώπων που αγωνίζονται για την επιβίωσή τους. Αυτή η διαφορετική προσέγγιση μπορεί να προσφέρει μια πιο πλήρη εικόνα της εποχής και να δώσει έμφαση στις κοινωνικές και οικονομικές πτυχές της βυζαντινής κοινωνίας.

Η έρευνα που έχει κάνει ο συγγραφέας φαίνεται να είναι εντυπωσιακή, καθώς αποτυπώνεται στις υποσημειώσεις και στις πηγές που αναφέρονται στο έργο. Αυτό δείχνει τη δέσμευσή του στην ακρίβεια και την αξιοπιστία των ιστορικών του αφηγήσεων.

Η πληθώρα των λατινικών όρων και λέξεων που χρησιμοποιεί αποκαλύπτει την εκτεταμένη γνώση του συγγραφέα για την παλατινή γραφειοκρατία και τον πολιτισμό των Ρωμαίων στην ελληνόφωνη Ανατολή, προσδίδοντας έτσι βάθος και εμπειρία στην αφήγησή του.

«Η Μονή Στουδίου ήταν μια κοινότητα που εργαζόταν αφοσιωμένη στην υλική όψη του βίου με την ίδια μέριμνα που έδειχνε και στα θεοτικά» (σ. 48).

Η περιγραφή του Ισίδωρου Ζουργού για τη μονή Στουδίου αποκαλύπτει μια κοινότητα που δίνει ίση σημασία τόσο στην πνευματική όσο και στη χειρωνακτική εργασία. Η αφοσίωσή της στην υλική πλευρά του βίου αποτυπώνεται στη μελέτη και στην αντιγραφή χειρόγραφων κειμένων και κωδίκων, καθώς και στην εξέλιξη της τεχνικής τους.

Η αναπαράσταση της τέχνης και της τεχνικής της αντιγραφής χειρόγραφων κειμένων προσφέρει μια μοναδική εικόνα του μυστηριώδους κόσμου της βυζαντινής χειρόγραφης παράδοσης. Αυτή η παράδοση ήταν κρίσιμη για τη διάσωση και τη μετάδοση της αρχαιοελληνικής γραμματείας στους αιώνες που ακολούθησαν.

Το έργο του Ζουργού αποτυπώνει τον επίπονο και επιμελής τρόπο με τον οποίο οι μοναχοί και οι συγγραφείς εργάζονταν για να διατηρήσουν και να μεταδώσουν τη γνώση στις επόμενες γενιές. Οι μοναχικές βιβλιοθήκες και τα εργαστήρια αντιγραφής αποτελούσαν αναπόσπαστα μέρη της

κοινότητας των μοναχών και συνέβαλαν στη διατήρηση και προώθηση της γνώσης και του πολιτισμού στο Βυζάντιο.

Σελ. 78.. *Libris incumbens* : σκυμμένος στα βιβλία.

Η φράση προέρχεται από τον επίσκοπο Κρεμόνας Λιουμπράνδο και απαντά στο βιβλίο του Ανταπόδοση. Αν κι εδώ αναφέρεται στον Σταυράκιο, είχε γραφεί για τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Ζ΄ Πορφυρογέννητο.

Σελ.255 .. Στα χρόνια μου οι λόγιοι φοβόντουσαν να μιλήσουν ως ο εαυτός τους, ήταν αμαρτία. Το ίδιο έκαναν και οι αγιογράφοι, που δεν υπέγραφαν τα έργα τους...

Η αναφορά στο γεγονός ότι οι αντιγραφείς και οι αγιογράφοι δεν υπέγραφαν τα έργα τους αντικατοπτρίζει μια πρακτική που ήταν κοινή στη βυζαντινή τέχνη και λογοτεχνία. Οι περισσότεροι καλλιτέχνες και συγγραφείς της εποχής απέφευγαν να υπογράψουν τα έργα τους, καθώς η έμφαση δόθηκε στον ανώνυμο και συλλογικό χαρακτήρα της προσπάθειας και όχι στην ατομική αναγνώριση.

Η υπογραφή του Άγγελου Ακοτάντου ήταν η πρώτη και μια σπάνια περίπτωση, καθώς οι υπογραφές σε έργα τέχνης ήταν εξαιρετικά σπάνιες κατά τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου. Ωστόσο, αυτή η πρακτική άλλαξε στην πορεία της ιστορίας, και η υπογραφή καλλιτεχνών έγινε πιο συνηθισμένη στις μετέπειτα εποχές.

Σελ. 394 .. Δούλεψα, θυμάμαι, μίσθιος εργάτης στις επισκευές των οχυρώσεων, σε άνοιγμα πηγαδιών , στα οπωροφόρα στους αργούς... Η Θεολένια, πριν ακόμη βαρύνει απ' την εγκυμοσύνη, εργάστηκε κάποιον καιρό ως σχοινοτρόφος ...

Αυτή η παράγραφος μιλάει για επαγγέλματα που υπήρχαν κατά την περίοδο του Βυζαντίου και έχουν σχεδόν εξαφανιστεί στη σύγχρονη εποχή. Ένα από αυτά είναι το επάγγελμα του σχοινοστρόφου, οι οποίοι κατασκεύαζαν σχοινιά. Αυτά τα σχοινιά χρησίμευαν σε διάφορους τομείς, όπως οι ζωέμποροι για τη μεταφορά εμπορευμάτων, οι οικοδόμοι για την κατασκευή κτιρίων και άλλοι ακόμα για την κατασκευή και επισκευή πλοίων. Αυτά τα επαγγέλματα αντιπροσωπεύουν μια εποχή και έναν τρόπο ζωής που έχουν περάσει στην ιστορία.

3.6. Αποσπάσματα του έργου

«Πάσχω από την ανίατη ασθένεια της αφιλοδοξίας, έτσι ονομάζω εγώ αυτήν την αρρώστια. Ξέρετε, από μικρό παιδί συνήθιζα να δίνω δικά μου ονόματα στις έννοιες και στα πράγματα», λέει κάποια στιγμή ο Σταυράκιος σε έναν αξιωματούχο του κράτους που του προτείνει μια σημαντική θέση στο Ιερόν Παλάτιον.

« Εγώ ήμουν πάντα αυτός που έδινα τα ονόματα , όπως τότε στο ποτάμι που ψάρευα μικρός , στον άγιο που τον ονόμασα Θάρρος, στον γάιδαρο που κουβαλούσε το νοικοκυριό μας , στην κόρη μας και σε άλλα. Ονοματίζω σημαίνει ορίζω τον κόσμο , όπως θα ήθελα να είναι από την αρχή. Γράφω σημαίνει ονοματίζω για να σωθεί το ίχνος μου». σ.393

«Συχνά θυμάμαι εκείνη τη φράση που μου είχε πει η Ανθούσα, όταν άφηνα τη Βασιλεύουσα για να έρθω εδώ στην καλύβα: Πατέρα, η ζωή σου έχει κυλήσει παράλληλα με τους Κομνηνούς. Η ζωή μας, θα συμπλήρωνα εγώ, καθώς βρεθήκαμε τρία αδέλφια πλανήτες στον ωκεανό του χρόνου, με σηματοδύρες τα ίχνη τριών αυτοκρατόρων. Τρεις οι γιοί του Αλέξανδρου Κλαδά και τρεις οι Κομνηνοί. Εμείς ήμασταν αδέλφια, εκείνοι παππούς, πατέρας, γιος. Εκείνοι έζησαν και ζουν περίοπτον βίον, εμείς μείναμε χωμένοι στην έκλειψη της σελήνης, αθόρυβοι κι ασήμαντοι. Τη βασιλεία τους θα την καταγράψουν ρήτορες και νωβελίσσιμοι, επίσκοποι και κόλακες αξιωματούχοι. Τη δική μας τόλμησα να τη γράψω εγώ, ο ουτιδανός Κύριε, συγχώρεσε τη ματαιοδοξία του δούλου σου».σ. 731

3.7. Πηγές – Οφειλές

ΑΜΠΑΤΖΙΔΗΣ Α. ΘΕΟΦΙΛΟΣ, Το ενυπόστατον φως – Σπουδή στις προϋποθέσεις της θέωσης κατά τον Συμεών τον Νέο Θεολόγο, εκδ. Δόμος, 2020.

ANGOL MICHAEL, Η βυζαντινή αυτοκρατορία από το 1025 έως το 1204 – μια πολιτική ιστορία, μτφρ. Ευαγγελία Καριανιώτη, εκδ. Δ.Ν.Παπαδήμα, 2008.

ANNA KOMNHNH, Αλεξιάς, μτφρ. Αλόη Σιδέρη, 2 τόμ., εκδ. Άγρα, 2005.

ΒΑΡΖΟΣ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Η γενεαλογία των Κομνηνών, 2 τομ., εκδ. Κέντρο Βυζαντινών ερευνών, Θεσσαλονίκη 1984.

ΒΑΣΙΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ (επιμέλεια), Το πορτραίτο του καλλιτέχνη στο Βυζάντιο, εκδ. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2000.

BECK HANS-GEORG, Η βυζαντινή χιλιετία, μτφρ. Δημοσθένης Κούρτοβικ, εκδ. ΜΙΕΤ, 1989.

ΒΡΥΩΝΗΣ ΣΠΥΡΟΣ, Η παρακμή του μεσαιωνικού ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού (11ος-15ος αιώνας), μτφρ. Κάτια Γαλαταριώτου, εκδ. ΜΙΕΤ, 2008.

ΓΑΛΑΒΑΡΗΣ ΓΙΩΡΓΙΟΣ, << Το βυζαντινό εικονογραφημένο χειρόγραφο – Προσφορά του καλλιτέχνη στον Θεό >>, Διάλεξη στη σειρά Υλικό, φυσικό και πνευματικό περιβάλλον στον βυζαντινό και μεταβυζαντινό κόσμο, εκδ. Ιδρύματος Γουλανδρή-Χορν, 1993.

ΓΕΩΜΕΤΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, ΜΑΡΟΥΛΛΟΣ ΤΑΡΧΑΝΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, Τρεις μεγάλοι Βυζαντινοί ποιητές. Επιλογή- μετάφραση Γιώργος Βαρθαλίτης, εκδ. Αρμός, 2017.

ΓΛΑΒΙΝΑΣ ΑΘ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Η επί Αλεξίου Κομνηνού (1081-1118) περί ιερών σκευών, κειμηλίων και αγίων εικόνων έρις (1081-1095), εκδ. Κέντρο Βυζαντινών ερευνών Θεσσαλονίκης, 1972.

CAMERON AVERIL, Η αξία του Βυζαντίου, μτφρ. Πέτρος Γεωργίου, εκδ. Πατάκη, 2018.

CAVALLO GUGLIELMO, Η ανάγνωση στο Βυζάντιο, μτφρ. Σμαράγδα Τσοχανταρίδου – Paolo Odorico, εκδ. Άγρα, 2008.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ Α. ΑΝΘΟΥΛΛΗΣ, Μιχαήλ Ζ΄ Δούκας (1071-1078) ο ανόκανος αυτοκράτορας; Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη, 2005.

ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ, Η πόλη της Καστοριάς τη βυζαντινή εποχή (12ος-16ος αιώνας) – Ιστορία - Τέχνη -Επιγραφές, Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρία, 1997.

ΚΑΝΝΕΛΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ , Αλάτι, ο λευκός θησαυρός, εκδ. Κέντρο Λόγου και Τέχνης Διέξοδος, 2011.

ΚΑΟΥΡΑΣ Δ. ΓΙΩΡΓΟΣ, Βυζάντιο – Τα ερωτικά εγκλήματα και οι τιμωρίες τους, εκδ. Περίπλους, 2003.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Ι.Ε., Βυζαντινή διπλωματική – Α. Αυτοκρατορικά έγγραφα, εκδ. Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη, 1972.

ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι, τόμος Γ (11ος -12ος αιώνας), εκδ. Κανάκη, 2009.

ΚΟΛΙΑ- ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ ΑΘΗΝΑ, << Συνάντηση Ανατολής και Δύσης στα εδάφη της αυτοκρατορίας – Οι απόψεις των Βυζαντινών για τους Σταυροφόρους >>, Διάλεξη στη σειρά Υλικό, φυσικό και

πνευματικό περιβάλλον στον βυζαντινό και μεταβυζαντινό κόσμο, εκδ. Ιδρύματος Γουλανδρή-Χορν, 1993.

ΚΟΛΙΑΣ Γ. ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ – ΧΡΟΝΗ ΜΑΡΙΑ, Το επαρχικόν βιβλίον Λέοντος ς' του σοφού, εκδ. Κανάκη, 2010.

HERBERT HUNGER, Ο κόσμος του βυζαντινού βιβλίου – Γραφή και ανάγνωση στο Βυζάντιο, μτφρ. Γιώργος Βασίλαρος, εκδ. Ινστιτούτο του Βιβλίου – Καρδαμίτσα, 1995.

HERBERT HUNGER, Βυζαντινή Λογοτεχνία – Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών, μτφρ. Λ.Γ. Μπενάκης, Ι.Β. Αναστασίου, Γ.Χ. Μακρής, Ταξιάρχης Κόλιας, Κατερίνα Συνέλλη, Γεώργιος Χ. Μακρής, Ιωάννα Οικονόμου-Αγοραστού, Ελευθερία Παπαγιάννη, Σπύρος Τρωιανός, Δημήτρης Γιάννου, 3 τόμ., εκδ. ΜΙΕΤ, 2009.

ΚΑΖΗΔΑΝ Α.Ρ. - WHARTON EPSTEIN ANN, Αλλαγές στον βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο και 12ο αιώνα, μτφρ. Ανδρέας Παππάς, Δημήτρης Τσουγκαράκης, εκδ. ΜΙΕΤ, 2009.

KODER JOHANNES, << Ο κηπουρός και η καθημερινή κουζίνα στο Βυζάντιο >>, διάλεξη στη σειρά Όψεις της βυζαντινής κοινωνίας, εκδ. Ιδρύματος Γουλανδρή-Χορν, 1993.

ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ ΦΑΙΔΩΝ, Βυζαντινών βίος και πολιτισμός, τομ. Α' -ΣΤ', Αθήνα 1948-1955

ΛΑΪΟΥ Ε. ΑΓΓΕΛΙΚΗ (γενική εποπτεία), Οικονομική ιστορία του Βυζαντίου, τομ. 1, 2, 3, εκδ. ΜΙΕΤ, 2006.

ΜΑΚΡΗ ΕΥΤΕΡΠΗ, Κίτρος, Μια πόλη-κάστρο της βυζαντινής περιφέρειας, εκδ. Τα τραμάκια, Θεσσαλονίκη 2001.

MAGDALINO PAUL, Η αυτοκρατορία του Μανουήλ Α' Κομνηνού 1143-1180, μτφρ. Αγλαΐα Κάσδαγλη, εκδ. ΜΙΕΤ, 2008.

MANGO CYRIL, Βυζάντιο – Η αυτοκρατορία της νέας Ρώμης, μτφρ. Δημήτρης Τσουγκαράκης, εκδ. ΜΙΕΤ, 2013.

ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ, Χρονογραφία, μτφρ. Βρασίδης Καραλής, 2 τομ., εκδ. Άγρωστις, 2004.

NTE ΑΓΓΕΛΙΣ BANNA, Οι ευνούχοι – Η εκπληκτική και απόκρυφη ιστορία τους, μτφρ. Μάνος Κοντάκης, εκδ. Περίπλους, 2005.

PATLAGEAN EVELYNE, Ο ελληνικός μεσαίωνας – Βυζάντιο, 9ος-15ος αιώνας, μτφρ. Μάνος Κοντάκης, εκδ. Περίπλους, 2005.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, με τη συνεργασία του John Meyendorff, Η χριστιανική ανατολή και η άνοδος του παπισμού – Η εκκλησία απο το 1071 ως το 1453, μτφρ. Στέφανος Ευθυμιάδης , εκδ. ΜΙΕΤ, 2003.

ΠΕΤΑΝΙΔΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ, Άλας- Το αλάτι στην Ευρωπαϊκή Ιστορία και τον Πολιτισμό, εκδ. Ελληνικές Αλυκές Α.Ε., 1997.

ΠΛΑΚΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΚΙΜΩΝΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Δημόσιος και ιδιωτικός βίος και πολιτισμός των Βυζαντινών, 2 τόμ., Εκδοτικός οίκος Κυρομάνος, 2006.

REYNOLDS L.D. & WILSON N.G., Αντιγραφείς και φιλόλογοι – Το ιστορικό της παράδοσης των κλασικών κειμένων, μτφρ. Νικολάου Μ. Παναγιωτάκη, εκδ. ΜΙΕΤ, 2001.

ΤΑΤΑΚΗ Β.Ν., Η βυζαντινή φιλοσοφία, μτφρ. Εύα Κ. Καλπουρτζή, εκδ. Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1977.

ΤΣΙΓΚΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, Η οικονομία και η κοινωνία της Θεσσαλονίκης τον 12ο αιώνα - Η μαρτυρία του Αγίου Ευσταθίου αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, εκδ. Ostrakon Publishing, 2015.

FRANKOPAN PETER, Η πρώτη σταυροφορία – Το κάλεσμα της Ανατολής, μτφρ. Γιάννης Βογιατζής, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2019.

ΨΩΜΑΤΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, Μιχαήλ Ψελλού Μυσταγωγία – Η περί αοράτων φιλοσοφία, εκδ. Δαιδάλεος, 2018.

WELLS COLIN, Σαλπάροντας απ το Βυζάντιο – Πως μια χαμένη αυτοκρατορία διαμόρφωσε τον κόσμο, μτφρ. Κώστας Αντύπας, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2008.

YATES A. FRANCES, Η τέχνη της μνήμης, μτφρ. Άρης Μπερλής, εκδ. ΜΙΕΤ, 2012.

ΧΙΟΝΙΔΗ Χ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ιστορία της Βέροιας, της πόλεως και της περιοχής, τόμος δεύτερος Βυζαντινοί χρόνοι, Θεσσαλονίκη, 1970.

<< Λόγοι και λογισύνηστο Βυζάντιο >>, Επιστημονικό συμπόσιο προς τιμήν του καθηγητή Κώστα Ν. Κωνσταντινίδη – Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 26 Οκτωμβρίου 2016, εκδ. University Studio Press, 2019.

Το ελληνικό αλάτι, εισηγήσεις από το Η' τριήμερο εργασίας – Μυτιλήνη, 608 Νοεμβρίου 1998, εκδ. Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ.

Άρθρα, διδακτορικές διατριβές, μεταπτυχιακές και διπλωματικές εργασίες από το διαδίκτυο

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Σ. ΜΥΡΣΙΝΗ, << Η παρουσία του Ομήρου στο έργο “Στίχοι διάφοροι” του Χριστόφορου Μυτιληναίου>>, Βυζαντιακά 34 (2017).

ΓΚΟΥΤΖΙΟΥΚΩΣΤΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Η απονομή δικαιοσύνης στο Βυζάντιο – Τα δικαιοδοτικά όργανα και τα δικαστήρια της πρωτεύουσας (9ος-12ος αιώνες), ΑΠΘ, Τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας.

ΓΡΑΜΜΕΝΟΥΔΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, Η ψυχή του ανθρώπου κατά τον Νικήτα Σηθάτο, ΑΠΘ Τμήμα Ποιμαντική και κοινωνικής Θεολογίας.

ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ, <<Η Καστοριά την εποχή των Κομνηνών>>, Δελτίο της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Περίοδος Δ, Τόμος ΙΔ’.

ΔΙΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Η θέση των ευνούχων στο Βυζάντιο και η δράση τους στην αυλή κατά την πρώτη και μέση περίοδο, ΑΠΘ, Τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας.

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ ΡΟΔΟΝΙΚΗ, Η έννοια της ψυχής στο << Περί ψυχής >> του Αριστοτέλη και στην Θωμά Ακινάτη, ΑΠΘ, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, Η ενδυμασία των Βυζαντινών μέσα από τα σωζόμενα κείμενα, Αθήνα 2013.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Γ. ΦΛΩΡΑ, << Ζητήματα τοπογραφίας της Βυζαντινής Βέροιας >>, Μελετήματα Ημαθίας , τόμ. 1ος, Έτος 1ο , Βέροια 2009

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Γ. ΦΛΩΡΑ, << Οι οικισμοί στη Μακεδονία κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο μέσα από τα αρχαιολογικά δεδομένα >>, Μνημείο και περιβάλλον 7, 2001 (ανάτυπο).

ΚΑΤΣΑΡΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, << Η αξία της βυζαντινής λογοτεχνίας υπό το πρίσμα της λογοτεχνικής κριτικής και αισθητικής θεωρίας των Βυζαντινών>>, Φιλόλογος, τεύχος 158 (2014).

ΚΕΒΡΕΚΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, Το επιστολογραφικό corpus του Ιωάννη Τζέτζη – Παραλήπτες, χορηγοί και προστάτες ενός λόγιου του 12ου αιώνα, ΑΠΘ, Τμήμα Φιλολογίας , Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών.

ΚΟΤΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Η μονή των οδηγών και η λατρεία της Παναγίας Οδηγήτριας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας, Κοινωνικής Ανθρωπολογίας .

ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΤΣΑ, Ο βυζαντινός θεσμός της Πρόνοιας- Συμβολή στη μελέτη του χαρακτήρα του, ΑΠΘ, Τμήμα Ιστορίας- Αρχαιολογίας.

ΜΠΟΥΡΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, <, Πολεοδομικά των μεσοβυζαντινών και υστεροβυζαντινών πόλεων>>, Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας 20- Περίοδος Δ’.

ΞΥΔΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, << Ο βυζαντινός ποιητής Χριστόφορος Μυτιληναίος>>, Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρίας 4- Περίοδος Δ'.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΤΥΧΙΑ, << Περί της ηλικίας και του γήρατος από τη γραμματεία του ενδέκατου αιώνα>>, Σύμμεικτα, τόμος δέκατος έβδομος, ΕΙΕ.

ΠΟΥΛΤΙΔΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Επαναστατικά κινήματα εναντίον των Κομνηνών (1081-1181μ.Χ.), ΑΠΘ, Τμήμα Ιστορίας- Αρχαιολογίας.

ΤΣΑΡΤΣΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Η ελληνόκτητη ναυτιλία κατά τους Βυζαντινούς χρόνους, Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Α.Ε.Ν. Μακεδονίας.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ, Η πρώτη νορμανδική εξστρατεία στις δυτικές βαλκανικές επαρχίες της βυζαντινής αυτοκρατορίας (1081-1085 μ.Χ.), ΑΠΘ, Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας.

ΧΑΡΙΖΑΝΗΣ ΧΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, << Το αλάτι, οι αλυκές και οι αλυκάριοι της Θεσσαλονίκης στα τελευταία βυζαντινά χρόνια>>, Μακεδονικά, τόμ. 42ος, 2017.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο - Στη σκιά της πεταλούδας : μυθιστόρημα για έναν αιώνα

4.1. Παρουσίαση

Ένα συναρπαστικό και συγκλονιστικό ελληνικό μυθιστόρημα από τον μοναδικό Ισίδωρο Ζουργό. Στο μυθιστόρημα "Στη σκιά της Πεταλούδας," ο αναγνώστης παρακολουθεί την ιστορία δύο οικογενειών, οι οποίες μέσα από τις δικές τους αφηγήσεις, αποκαλύπτουν την ιστορία της Μακεδονίας και της Ελλάδας για έναν ολόκληρο αιώνα. Το βιβλίο αναφέρεται σε αληθινά ιστορικά γεγονότα, όπως οι ανταλλαγές πληθυσμών, ο Μακεδονικός αγώνας, ο εθνικός διχασμός, το προσφυγικό του 1922, ο πόλεμος, η κατοχή, οι δωσίλογοι, ο εμφύλιος, η ανασυγκρότηση, οι αντιπαροχές, οι φοιτητικοί αγώνες, και τα νεότερα χρόνια. Αυτά τα γεγονότα αποτελούν το πλαίσιο του μυθιστορήματος και προσφέρουν γνώσεις για τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα που ίσως δεν γνωρίζαμε.

Η ιστορία, ωστόσο, που καθλώνει τον αναγνώστη από την αρχή, διαμορφώνεται από τους χαρακτήρες. Αυτοί οι ταπεινοί και άσημοι άνθρωποι, φτωχοί, εργαζόμενοι και αγρότες, αγωνίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους για να ξεφύγουν από τη φτώχεια και τη σκλαβιά. Παρά τις προσπάθειές τους για μια καλύτερη ζωή, οι συνθήκες και τα ιστορικά γεγονότα συνεχώς ανατρέπουν τα όνειρά τους, και κανείς δεν τους υπολογίζει μέχρι που η πένα του συγγραφέα φωτίζει τις ζωές τους και τις κάνει αξιοσημείωτες.

Ο συγγραφέας παρουσιάζει με ακρίβεια ποιοι χαρακτήρες επέλεξαν να συμβιβαστούν με τη μοίρα τους χωρίς να προδώσουν τις αρχές τους και ποιοι όχι. Εξετάζει την ψυχολογία των ηρώων του σαν χειρουργός, χωρίς να τους κρίνει και χωρίς να παίρνει θέση υπέρ των αριστερών ή των δεξιών, κάτι που αποτελεί ανακούφιση για τον αναγνώστη.

Η πρώτη οικογένεια ξεκινά με την ιστορία του Ηλία Χατζίδη από την Αδριανούπολη, ο οποίος διέφυγε δύο φορές από τον τουρκικό και βουλγαρικό στρατό και εγκαταστάθηκε σε ένα χωριό έξω από τη Θεσσαλονίκη, κοντά στο Γαλλικό ποταμό, όπου παντρεύτηκε την κόρη ενός τσοπάνου.

Η δεύτερη οικογένεια ξεκινά στο Βελβεντό, όταν ο Γιάννης Τσουντας και η οικογένειά του βρέθηκαν στη δίνη της βίας από άγριους κομιτατζήδες που έκαψαν το χωριό τους. Μόνο η μικρή τους κόρη, Ζώικα, δεν ήταν παρούσα στο μακελειό, καθώς προσπαθούσε να φυγαδεύσει τη δασκάλα του χωριού.

Ένα σημαντικό στοιχείο είναι ο συμβολισμός της πεταλούδας. Όταν εμφανίζεται, φέρνει κακά μαντάτα και αρνητικές εξελίξεις. Συμβολίζει την προσπάθεια του ανθρώπου να ξεπεράσει τη μοίρα του, αλλά η σκιά της πεταλούδας τον προσγειώνει στα όριά του και στο πεπρωμένο του.

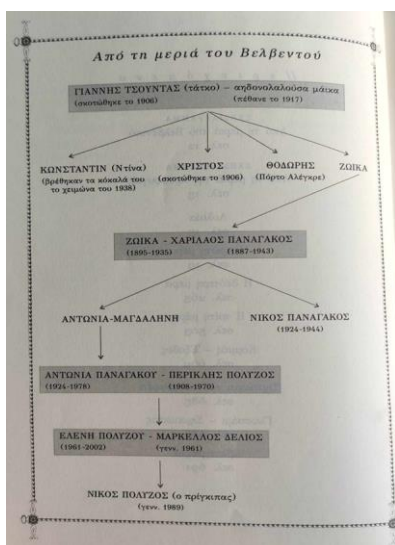
Η πλοκή του βιβλίου είναι γεμάτη εκπλήξεις. Συνδέει το παρελθόν με το παρόν, με δύο σύγχρονους ήρωες που παγιδεύονται σε ένα ασανσέρ μιας ημιτελούς πολυκατοικίας την παραμονή της 15ης Αυγούστου!

Ο Ισίδωρος Ζουργός, στις τελευταίες σελίδες, ομολογεί πως ήθελε να γράψει ένα βιβλίο για τους αποτυχημένους. Ωστόσο, η ιστορία αναδεικνύει τις προσπάθειες αυτών που αγωνίζονται να ξεφύγουν από τη μοίρα τους, παρόλο που συχνά αποδεικνύεται αδύνατο, είτε λόγω των συνθηκών της εποχής είτε λόγω των προσωπικών τους περιορισμών.

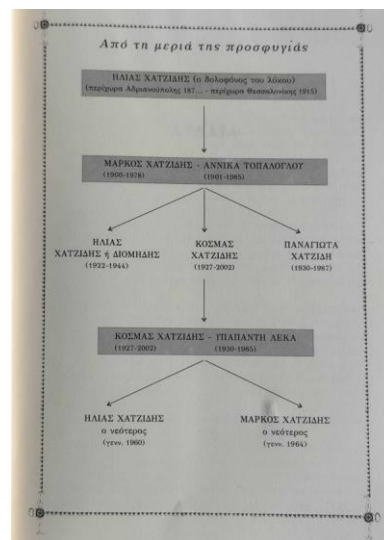
Το μυθιστόρημα "Στη σκιά της πεταλούδας" προσφέρει πλούσιες περιγραφές, δράση, συμβολισμούς, πανανθρώπινες αξίες, τη μυρωδιά της Μακεδονίας, και τη μοίρα της Ελλάδας. Ένα εμπνευσμένο αριστούργημα!

4.2 Υπόθεση του έργου <<Στη σκιά της πεταλούδας : μυθιστόρημα για έναν αιώνα>>

Στις δύο πρώτες σελίδες έχει το σχεδιάγραμμα “ Από τη μεριά του Βελβεντού” και το σχεδιάγραμμα “ Από τη μεριά της προσφυγιάς”

σχ.1

σχ.2

Στις 670 περίπου σελίδες του περιεχομένου του βιβλίου(15-684), που γράφτηκε από τον Απρίλιο του 2002 μέχρι τον Ιούνιο του 2004, διακρίνουμε

1) Αυλαία (15-18):_η ώρα που ο αφηγητής ακονίζει το μαχαίρι, για να γράψει τις λέξεις. «Ο γιος της ερημίας», σαραντάρης, παλιός ταξιδευτής κι άνθρωπος του κόσμου, πάει να συναντήσει ένα δεκατριάχρονο πρίγκηπα έξω από την Κοζάνη, τέλη Οκτώβρη του 2002.

2) Η πρώτη μέρα (19-263) παλιές αντρικές και γυναικείες ιστορίες ροκανίζουν το χρόνο. Πρόκειται για το Σάββατο 13 Αυγούστου 2002: ο Μάρκος και η Ελένη κλείνονται σε ένα ασανσέρ και κανείς δεν τους ακούει, για να τους απεγκλωβίσει. Το τσιγάρο, ο χυμός, η πληροφορία πως η Ελένη έχει ένα δεκατριάχρονο γιο, το Νίκο , η ερημιά του κτιρίου, η αδυναμία τους να επικοινωνήσουν για βοήθεια, η αφήγηση του Μάρκου, η ατέλειωτη νύχτα του Σαββάτου προς την Κυριακή, αποτελούν στιγμές της ζωής τους αναπάντεχες. Ξετυλίνονται σιγά- σιγά οι ιστορίες των οικογενειών τους

α) Από τη μεριά της προσφυγιάς: ο Ηλίας Χατζίδης, προπάππος του Μάρκου, φεύγει από Αδριανούπολη τέλος του 19ου αι. στη Ρωμυλία, μετά Θεσσαλονίκη κι από κει σε χωριό έξω από την Κοζάνη. Παντρεύεται την κόρη του τσοπάνη κάποιο βράδυ σκοτώνει ένα λύκο... “Αν σκότωνες λύκο, κάτι ερχόταν στον προκαθορισμένο χρόνο και σου έπαιρνε την ψυχή..” (σελ. 29) Τον βρίσκει νεκρό ο 15χρονος γιος του Μάρκος, που μετά το θάνατο του πατέρα του πηγαίνει Θεσσαλονίκη, στους ανθρώπους του Βενιζέλου. Δεν τον αγγίζουν όσα βλέπει, επιστρέφει στο χωριό, μα από εκεί οι αδερφές και οι γαμπροί του τον απωθούν ξανά στη Σαλονίκη και στο Ρυζόμυλο, ένα χωριό έξω από το Βόλο, που παντρεύεται την Παναγιώτα, η οποία σύντομα πεθαίνει και τον αναγκάζει να ανεβεί προς το Γαλλικό ποταμό. Εκεί συναντά πρόσφυγες από Αδριανούπολη και επιδιώκει να πάρει κοντά σ’ αυτούς ένα κομμάτι γης. Ο γιος του δολοφόνου του λύκου ζει με τους πρόσφυγες, με ρουσφέτι αποκτά σπίτι και χωράφι , γνωρίζει τον πόλεμο , δέχεται κι άλλους πρόσφυγες από τη Σμύρνη, παντρεύεται την Αννίκα Τοπάλογλου κι αποκτούν τρία παιδιά: τον Ηλία, τον Κοσμά και την Παναγιώτα. Οι καυγάδες των ντόπιων με τους πρόσφυγες συχνοί, ο Γαλλικός δημιουργεί προβλήματα με τις πλημμύρες, σώζει τα σπίτια τους η ειδοποίηση του Σιδερή, ενός τρελού της περιοχής, που ο Μάρκος τον κάνει νουνό της κόρης του Παναγιώτα. Ο Ηλίας αρχικά δουλεύει στα κτήματα με τον πατέρα του δεν αργεί όμως να συγκρουστεί και φεύγει στη Σαλονίκη, που συναντάει ένα λαθρέμπορο.

Β) Από τη μεριά του Βελβεντού: η γιαγιά της Ελένης Ζώικα ήταν η μοναδική κόρη του Γιάννη Τσουντα(τάτκο) και της αηδονολαλούς μάικα, που είχαν ακόμη τρία αγόρια σε ένα χωριό έξω από το Βελβεντό Κοζάνης. Στην πληροφορία ότι οι Βούλγαροι έρχονται στο χωριό, η δωδεκάχρονη Ζώικα έφυγε με τη Μαγδαληνή, δασκάλα του χωριού από τις Σέρρες, να σωθούν. Είδαν πίσω τους το χωριό να καίγεται, φιλοξενήθηκαν από Σαρακατσαναίους και ξεκίνησαν για Λάρισα. Σε μπλόκο Βουλγάρων η Ζώικα ξέφυγε, ενώ η δασκάλα κρεμάστηκε ανάποδα σε δένδρο. Οι Μαυρολέοντες,

τσιφλικάδες του κάμπου κι άνθρωποι του βασιλιά Κωνσταντίνου, φιλοξένησαν τη Ζώικα επτά χρόνια και μετά την έστειλαν στο χωριό της. Στο Βελβεντό βρήκε τον αδερφό της Κωνσταντή με κομμένο το ένα χέρι, ο οποίος την πήγε στο χωριό στη μάνα της, αφού της είπε πως ο πατέρας της κι ο αδερφός της Χρήστος σκοτώθηκαν εκείνη τη μέρα του 1906, ενώ ο τρίτος αδερφός της ο Θωδωρής ήταν Αμερική. Το Μάη του '17 πεθαίνει η μάνα τους και ζουν οι δυο στο χωριό. Τα νέα από την Αμερική δεν είναι τόσο καλά για το Θωδωρή, ο Κωνσταντής κάνει τονπραματευτή στα γύρω χωριά, η Ζώικα παντρεύεται ένα σαραντάρη θεολόγο, το Χαρίλαο Παναγάκο, που ήρθε από Αθήνα με τη χήρα μάνα του την Αντωνία και τη ζωηρή αδερφή του Χρυσούλα, η οποία ήταν έγκυος κι έριξε το παιδί στη Λάρισα. Αργότερα κλέφτηκε με έναν Τούρκο, γεγονός που οδήγησε τη μητέρα τους σε εγκεφαλικό και στο θάνατο, τη μέρα που η Ζώικα γεννούσε τα δίδυμα, το Νίκο και την Αντωνία- Μαγδαληνή. Το '35 η Χρυσούλα επιστρέφει, η Ζώικα πεθαίνει μετά από νοσηλεία στο σανατόριο Σαλονίκης, την οικογένεια βοηθάει η Κασσιανή με την κόρη της Αγγελική, ο Κωνσταντής χαρτοπαίζει και πίνει, ο Χαρίλαος δραστηριοποιείται με το καθεστώς της δικτατορίας, ο Νίκος γίνεται φαλαγγάρχης της ΕΟΝ, η Αντωνία έχει κι αυτή αναπτυχθεί, ο Παναγιώτης γιος της Κασσιανής μετά από μια ερωτική εμπειρία με τη Χρυσούλα φυλακίζεται στην Ακροναυπλία ως επικίνδυνος κομμουνιστής και το Χειμώνα του '38 βρίσκουν στα βουνά έξω απ' το χωριό τα κόκαλα του Κωνσταντή.

3) Η δεύτερη μέρα (265-502) ή οι μέσοι χρόνοι παρεισφρεύουν στο θάνατο: ο εγκλωβισμός της Ελένης και του Μάρκου στο ασανσέρ συνεχίζεται και την Κυριακή της 14ης Αυγούστου και παρά την ταλαιπωρία τους ζουν δυνατές ερωτικές στιγμές. α) ο Ηλίας παίρνει από το λαθρέμπορο Εφραίμογλου σημειώματα για δουλειά και αμέσως τον κρατάνε στο γαλατάδικο οι αδερφοί Σεραφίμοβιτς. Εκεί γνωρίζει και το Βασίλη, που αγαπάει μια Εβραία, την Έρικα και συνεργάζονται με άλλους νέους για την ανατροπή του καθεστώτος. Το ένα αφεντικό πεθαίνει, ο Βασίλης πηγαίνει στρατό κι αργότερα στο μέτωπο, απ' όπου γράφει στον Ηλία, που το Πάσχα του '40 επισκέπτεται την οικογένειά του στο χωριό. Την Άνοιξη του '41 ο Βασίλης επιστρέφει Σαλονίκη με ένα χέρι. Λίγο μετά πεθαίνει και το δεύτερο αφεντικό τους αφού δίνει στον Ηλία το μαγαζί και λίρες, που τις κρύβει στο σπίτι του στο χωριό. Γίνεται επίταξη στο μαγαζί, πουλάει τα πράγματα, συναντάει τον Εφραίμογλου σε οίκο ανοχής και περνάει ένα βράδυ με τη Μαρία. Κατοχή, πείνα, σκοτωμοί, προσφυγιά, αντάρτες στα βουνά, ο Ηλίας ταγμένος στο κόμμα, αλλάζει όνομα (Διομήδης, Γιώργος Εστέρογλου), προσφέρει στον αγώνα λίρες, παίρνει εντολή και σκοτώνει τον Εφραίμογλου, δίνει στο Βασίλη το σπίτι της Έρικα, γιατί η οικογένειά της είχε την τύχη των Εβραίων, δεν καταφέρνει όμως να την πάρει απ' το στρατόπεδο ένα βράδυ, που προσπάθησε με το φίλο του, γιατί δεν ήθελε

η ίδια να αποχωριστεί την οικογένειά της. Σκοτώνει ταγματασφαλίτες, μαθαίνει το θάνατο του Σιδερή (νονού της αδερφής του). Η μητέρα του Σιδερή κρατάει ένα μουγκό προσφυγόπουλο, μα μετά από λίγο πεθαίνει κι αυτή και το παίρνει σπίτι του ο Μάρκος, που γίνεται πρόεδρος στο χωριό μετά από «υπόδειξη» Γερμανού και συνεργάτη του. Η οικογένεια Χατζίδη βλέπει τον Ηλία εξαγριωμένο για τελευταία φορά το Γενάρη του '44, που στο μεταξύ έχει συγκρουστεί με το Βασίλη κι έχει ανεβεί στα βουνά. Τον σκοτώνουν 3 αντίπαλοί του 29 Οκτώβρη του '44 στη Σαλονίκη, ενώ ο σημαιοφόρος αδερφός του Κοσμάς προσπαθεί να τον ακολουθήσει.

β) ο Νίκος και η Αντωνία μεγαλώνουν με τη φροντίδα της Χρυσούλας και της Κασσιανής (που στεναχωριέται για τον Παναγιώτη) και με παρέα τους την Αγγελική, που ετοιμάζεται να δώσει εξετάσεις για δασκάλα. Με την κήρυξη του πολέμου (Οκτώβρης 1940) τα σχέδιά της ματαιώνονται, τα σχολεία κλείνουν, ο Χαρίλαος είναι περήφανος για τον κυβερνήτη και για το ότι «ο Χίτλερ είναι φιλέλληνα», ο Νίκος γίνεται φαλαγγάρχης της ΕΟΝ και η Κασσιανή συναντάει το γιο της Παναγιώτη, δραπέτη φυλακών, στο στάβλο του Μπλιούρα, μετά από ειδοποίηση της ξαδέρφης της Νίκης. Αργότερα, ο Παναγιώτης αγωνίζεται με τον ΕΛΑΣ, τον ακολουθεί η αδερφή του, αφού πριν βοηθάει στα συσσίτια Βελβεντού, μάλιστα κάποια στιγμή παίρνει κοντά της και την Αντωνία. Τον Ιούνιο του '43 ο Χαρίλαος πεθαίνει, το Χειμώνα του '44 ο Νίκος καλεί στο χωριό 800 στρατιώτες των Ες Ες, για να το σώσουν απ' τους κομμουνιστές. Η Αντωνία φεύγει στα βουνά, η Χρυσούλα τα φτιάχνει με το Γερμανό λοχαγό, η Αντωνία φεύγει στα βουνά, κάποια μέρα όμως βλέπει στο δάσος το Νίκο με το Γερμανό να λειτουργούν ως ζευγάρι και γυρίζοντας σπίτι βάζει τέλος στη ζωή της. Όλο το χωριό τη βλέπει κρεμασμένη και ελάχιστοι πηγαίνουν σε χωράφι να τη θάψουν. Εκεί εμφανίζονται δύο αντάρτες, σκοτώνουν το Νίκο και το Γερμανό και παίρνουν την Κασσιανή στα βουνά, στα παιδιά της.

4) Η τρίτη μέρα (503-667) ή η ανάσα και ο κνησμός των νέων χρόνων: συνεχίζονται οι τρυφερές στιγμές Μάρκου και Ελένης και οι ιστορίες της ζωής τους, ενώ ο Μάρκος κάνει πρόταση γάμου στην Ελένη. Εκείνη του γράφει ένα χαρτί, αν πεθάνει να μεγαλώσει εκείνος το γιο της α) στη δεκαετία του '70 σε ένα δυάρι στη Θεσσαλονίκη ο έφηβος Μάρκος και ο αδερφός του Ηλίας ο νεώτερος παρατηρούν παλιές φωτογραφίες της οικογένειας. Ο πατέρας τους Κοσμάς είχε γνωρίσει τη μητέρα τους Υπαπαντή Λέκα σε ένα αποκριατικό πάρτι. Λόγω ιστορικού της οικογένειας δεν μπόρεσε να πάει πανεπιστήμιο, δούλευε στου Φλόκα και αλλού και παντρεύτηκαν το '54, μετά από αρραβωνιάσματα και διαπίστωση ότι οι δυο οικογένειες δεν ταίριαζαν καθόλου ιδεολογικά. Μετά τη γέννηση των δύο γιων τους η Υπαπαντή έχασε το '64 τον πατέρα της που στο μεταξύ έπαιξε το μαγαζί του στα χαρτιά, και ο δρόμος της πήρε το πατρικό σπίτι της. Τα δύο παιδιά είχαν κοινούς

φίλους στο Λύκειο, ο Ηλίας πέρασε Γεωπονικό Θεσσαλονίκης κι έγινε Κνίτης, μάλωνε συχνά με το Μάρκο, που αποφάσισε κάποια στιγμή να πάει Πορτογαλία με ένα φίλο του. Η θεία τους η Παναγιώτα έμεινε ανύπανδρη, ενώ το '78 πέθανε ο παππούς τους Μάρκος. Μετά το δελεαστικό ταξίδι του Μάρκου και του Στέλιου στην Ευρώπη ακολούθησαν: θερινά φροντιστήρια, παρέες και αφηγήσεις, επιτυχία στην Αγγλική φιλολογία, διακοπές στον Πλαταμώννα, ταξίδι με τη θεία Παναγιώτα στους Αγίους τόπους και στο Νείλο, δύο βδομάδες στο Άγιο όρος, συζητήσεις του Κοσμά με τα παιδιά, ιδιαίτερα μετά από καρδιακό επεισόδιο της Υπαπαντής. Ο Μάρκος πήρε το πτυχίο του, δούλεψε ως ξεναγός, ταξίδεψε στη Σιβηρία, αλλά τον έφερε πίσω ο θάνατος της μητέρας του. Ο Ηλίας υπηρέτησε στο Σουφλί κι έπιασε δουλειά σε εταιρία με γεωργικά φάρμακα, παντρεύτηκε την κόρη του ενός συνεταίρου απέκτησε δίδυμα και ζούσε στην Αθήνα. Ο Μάρκος έκανε ένα μεταπτυχιακό, υπηρέτησε στα Γιάννενα ως αξιωματικός κι ερωτεύτηκε τη γειτόνισσα Αλεξία. Λόγω προβλήματος του πατέρα του μετατέθηκε Θεσσαλονίκη, άνοιξε φροντιστήριο Αγγλικών. Μετά το θάνατο του πατέρα του, 9 Αυγούστου 2002, ανέβηκε στο συμβολαιογράφο για τη διαθήκη.

β) η Αντωνία πληροφορείται τα νέα σε ένα πρόχειρο νοσοκομείο του ΕΛΑΣ στα Πιέρια και γυρνώντας στο χωριό βρίσκει το σπίτι λεηλατημένο. Μαθαίνει ότι ο Παναγιώτης σκοτώθηκε και η Κασσιανή με την Αγγελική βρίσκονταν στον Άι- Στράτη, μετά από βασανιστήρια. Με προξενιό του νουνού της Ορφέα παντρεύεται το '55 έναν απόστρατο ταξίαρχο, τον εξηντάχρονο Περικλή Πολύζο και κάνουν την Ελένη. Ένα βράδυ του '70 ο Πολύζος πεθαίνει από ανακοπή, η Αντωνία πουλάει το σπίτι στο χωριό και με την Ελένη πάνε Αθήνα. Εκεί τα φτιάχνει με τον Αλφρέντο, που ρίχτηκε στην Ελένη μια μέρα που η Αντωνία έλειπε. Τον διώχνει και επιστρέφουν Μακεδονία, Θεσσαλονίκη αυτή τη φορά. Η Ελένη πάει Γυμνάσιο και η Αντωνία συναντιέται με έναν οδοντίατρο, που τη διώχνει μετά από κάποιο διάστημα. Η Ελένη περνάει στη Νομική, η μητέρα της παθαίνει εγκεφαλικό και η γυναίκα που προσλαμβάνεται να την προσέχει είναι η Αγγελική! Πέντε μήνες μετά η Αντωνία πεθαίνει, η Ελένη γνωρίζει το Μάρκελλο κι αναπτύσσεται μεταξύ τους δυνατός έρωτας, εκείνος φεύγει για Παρίσι όντας εκείνη έγγυος. Διορίζεται στο δημόσιο και γεννάει ένα αγόρι, που το αποκαλεί πρίγκηπα. Νουνός του ο δικηγόρος Άγγελος Καμπούρογλου και η γυναίκα του Ευγενία, που δεν έχουν παιδιά και κάνουν παρέα με την Ελένη, που τελικά πεθαίνει στο ασανσέρ από αφυδάτωση.

5) Κομμός – Έξοδος (669-684) Ο Μάρκος συνέρχεται στο νοσοκομείο μετά από νοσηλεία και διεκδικεί τον πρίγκηπα. Τελικά όμως τον κρατά να τον μεγαλώσει το ζεύγος Καμπούρογλου

4.3. Σημείωμα του συγγραφέα

Ήθελα να γράψω ένα βιβλίο για τους αποτυχημένους. Επέλεξα να το κάνω με τη μορφή ενός ιδιότυπου, όπως νομίζω, ιστορικού μυθιστορήματος, όπου μέσα από το κατακλυσμιαίο πέρασμα της Ιστορίας σε ολόκληρο τον εικοστό αιώνα θα προσπαθούσα να αναστήσω στα μάτια του αναγνώστη το πανάρχαιο δράμα, τη συνάντηση του ανθρώπου με την προσωπική του αποτυχία και πτώση..... Πρόκειται ουσιαστικά για μυθιστόρημα του ευρύτερου βορειοελλαδικού χώρου όπου μέσα από το χρονικό δύο οικογενειών σε τρεις γενιές παρουσιάζονται εκδοχές της αναμέτρησης του ανθρώπου με το πεπρωμένο του. Η σκιά της πεταλούδας, λοιπόν, σύμφωνα μ' αυτό το βιβλίο, είναι ο τρόπος ζωής κάτω από τα φτερά της αναγκαιότητας, της μοίρας, για όσους έτσι το προτιμούν. ... Δίπλα στους φανταστικούς ήρωες συγκατοικούν και υπαρκτά πρόσωπα, ιστορικά, που συνάντησα μέσα συνάντησα μέσα στις σελίδες των βιβλίων που χρησιμοποιήθηκαν για ένα πιο στέρεο και λεπτομερειακό ιστορικό πλαίσιο της δράσης του μυθιστορήματος. Αυτά τα πρόσωπα που αναφέρονται είναι ο Κασάπτσε, οι Μακεδονομάχοι Γαρέφης, καπετάν Κόρακας, ο Δημήτριος Μαρούλης που ίδρυσε το Διδασκαλείο Σερρών, ο Αλέκος Γονίδης ως Τζανέτος στη θεατρική σκηνή της Αθήνας στις αρχές του αιώνα, ο αρχιμανδρίτης Ευσέβιος Ματθόπουλος, ιδρυτικό μέλος της αδελφότητας θεολόγων η "Ζωή", ο Γεράσιμος Κοκκίνης, παλιός διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης, ο Κέρκυρας, νταής του υπόκοσμου, οι Γιώργος Πολυχρονάκης, Σταύρος Ζάνος, Χαρίλαος Μπακόλας, Χρήστος Παπακώστας, θύματα όλοι του φόρου αίματος στη Θεσσαλονίκη της Κατοχής, ο συνταγματάρχης Ψαρρός, ο δεσπότης Κοζάνης Ιωακείμ, ενεργό μέλος του ΕΑΜ, ο Σίμος Κερασίδης, ιστορικό στέλεχος του ΚΚΕ, οι καπετάνιοι του ΕΛΑΣ Παύλος, Νικήτας και Οδυσσέας, οι ταγματασφαλίτες Πούλος, Δάγκουλας και Κυριάκος Παπαδόπουλος, γνωστός ως Κισά Μπατζιάκ, ο Ζεπ Ντίτριχ, παρασημοφορημένος ήρωας των Ες Ες, ο Χασόν, Εβραίος συνεργάτης των Γερμανών στη γενοκτονία της ισραηλιτικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, και τέλος ο Πρόδρομος Μουταφόγλου, που εμφανίζεται στη σκηνή της ταβέρνας της Αγίας Φωτεινής, τραγουδιστής και συνθέτης, πολύ γνωστός αργότερα σε όλη την Ελλάδα ως Πρόδρομος Τσαουσάκης.

Σελ.685,686 και 687

4.4. Κριτικές για το έργο του Ισίδωρου Ζουργού “ στη σκιά της πεταλούδας “

<< Ένα μυθιστόρημα που ξεπερνάει την τοπική, περιφερειακή λογοτεχνία και αψηφά τα λογοτεχνικά είδη όπως τα αντιλαμβάνονται οι κριτικοί. **Το Στη σκιά της πεταλούδας** δεν είναι ένα μεγάλο “βορειοελλαδίτικο, ιστορικό μυθιστόρημα” , αλλά ένα μεγάλο ελληνικό μυθιστόρημά μια ιστορία οικουμενικών διαστάσεων, καθώς και η τοιχογραφία μιας ολόκληρης εποχής, επίσης ένα κερδισμένο στοίχημα αφήγησης και ύφους>>.

Σώτη Τριανταφύλλου

<< Συναρπαστική πλοκή, εκπληκτική ζωντάνια αφηγηματικού λόγου, ένσαρκος στη ζωή προβληματισμός για το “πανάρχαιο δράμα, τη συνάντηση του ανθρώπου με τη προσωπική του αποτυχία και πτώση” . Δεν έχω χαρακτηρισμούς προσφυέστερους να αποδώσω σε αυτό το εξαιρετης μαστοριάς λογοτεχνικό έργο. Γνώμη μου είναι πως, αν με τον Τσίρκα το ελληνικό μυθιστόρημα έκανε άλμα πέρα από τον Βενέζη , τον Μυριβήλη, τον Καραγάτση, τώρα με τον Ζουργό είναι κιόλας διακριτή η απόσταση πέρα και απο τον Τσίρκα. Περιμένω να δω αν θα δικαιωθεί η κρίση μου στις “από στόμα σε στόμα” αξιολογήσεις των αναγνωστών>>.

Χρήστος Γιανναράς , εφημ. Η Καθημερινή, 25/09/2005

Κριτικές αναγνωστών (βιβλιοπωλείο Πολιτεία) :

[01/01/2019]

Βαθμολογία: ★★★★★

Απλά φοβερό βιβλίο.Καλογραμμενο με πολύ καλή ιστορία.Σε μεταφέρει σε άλλες εποχές και δείχνει τον τρόπο ζωής που έχει χαθεί.

[17/12/2018]

Βαθμολογία: ★★★★★

Ο Ζουργός μου πήρε το μυαλό. Ιστορία, σκοτεινή και φωτεινή, ψυχογραφία και ανθρώπινοι χαρακτήρες, έρωτας, πατρίδα, ιδεολογία... Και η άγνωστη πτυχή των σλαβόφωνων. Ε Κ Π Λ Η Κ Τ Ι Κ Ο Σ... Έχει απόλυτο δίκιο ο Γιανναράς και η Σώτη Τριανταφύλλου.

[22/10/2016]

Βαθμολογία: ★★★★★

Δεν θα το βαθμολογήσω με πέντε αστέρια, γιατί πιστεύω ότι πάντα υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Πάντως, πολλές φορές αισθάνθηκα ανήμπορος να σταματήσω την ανάγνωση. Είναι από τα μυθιστορήματα εκείνα που σε καλούν να τα διαβάσεις σ' ένα σαββατοκύριακο, παρά τον μεγάλο όγκο τους.

[03/02/2015]

Βαθμολογία: ★★★★★

Ο συγγραφέας είναι εξαιρετικός μυθοπλαστής, καλός ψυχολόγος και όχι αδιαφορος φιλοσοφος. Η πλοκή έχει κάποιες αυθαιρεσίες αλλά γενικά μου άρεσε πολύ το βιβλίο κρατώντας το ενδιαφέρον μου ως το τέλος. Ακουγεται πομπώδες το εγχείρημα του αλλά καταφέρνει να είναι γνήσιο και αυθεντικό γραφοντας για τις ιστορίες απλών λαϊκών ανθρώπων.

[13/09/2014]

Βαθμολογία: ★★★★★

Παρα πολύ καλό ιστορικό μυθιστορημα με λεπτομερείες για την εποχή και τα μέρη της βορείας Ελλάδος που περιγράφει. Τουλάχιστον αυτοί που καταγονται ή ζουν στο Βελβεντό οφείλουν να το διαβάσουν!!!

4.5 Πηγές

ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΝ, Εν Μοναστηρίω – Τύποις Εμπορικού Τυπογραφείου 1911, Ανατύπωση από τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Φλώρινας << Βασιλικής Πιτόσκα – Βρανά>>, Μάιος 1992

ΑΜΑΡΙΛΟ ΚΟΥΝΙΟ ΕΡΙΚΑ – ΝΑΡ ΑΛΜΠΕΡΤΟΣ, Προφορικές μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα, επιμέλεια- επίμετρο Φραγκίσκη Αμπατζόγλου, εκδ. Παρατηρητής

ΑΜΑΡΙΛΟ ΚΟΥΝΙΟ ΕΡΙΚΑ , Πενήντα χρόνια μετά, εκδ. Παρατηρητής

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Γ., ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ Ε., Η διαδρομή της μνήμης : Τσιμισκή – Αγίας Σοφίας-Διαγώνιος, εκδ. University Studio Press

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Γ., ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ Ε., Η << Χαμένη>> Εγνατία της Θεσσαλονίκης, εκδ. University Studio Press

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α., Η Μακεδονία στις παραμονές του Μακεδονικού Αγώνα, εκδ. Μπαρμπουνάκης

ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ Γ. Σελίδες αυτοβιογραφίας, τομ. 1-5, εκδ. Παρατηρητής

ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ Γ. Το παραμύθι της Θεσσαλονίκης, εκδ. Παρατηρητής

ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Ορθοδοξία και Δύση στη νεώτερη Ελλάδα, εκδ. Δόμος

ΓΚΑΡΥ ΡΟΜΑΙΝ, Ευρωπαϊκή θητεία, εκδ. Βιπερ

ΓΟΥΝΑΡΗΣ Β., ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ Π., Ο φόρος του αίματος στην κατοχική Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ, Λόγοι για το θάνατο και το πένθος παραμυθητικοίεισαγωγή – μετάφραση – σχόλια Ιωάννης Γρ. Πλεξίδας, εκδ.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, Αρχείο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης Όψεις λειτουργίας, εισαγωγή Αποστόλης Ανδρέου, Θεσσαλονίκη 1998

ΖΗΣΙΑΔΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Θεσσαλονίκη : Όσα θυμάμαι, εκδ. Παρατηρητής

ΖΗΣΙΑΔΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Συμεών ο πρόσφυγας, εκδ. Παρατηρητής

ΘΕΟΤΟΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, Τετράδια Ημερολογίου (1939-1953), εκδ. Εστία

ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ, Η βουλγαρική κατοχή στην Α. Μακεδονία και τη Θράκη (1941-1944), εκδ. Παρατηρητής

ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ, Οι Έλληνες της Βουλγαρίας – Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού, εκδ. Ι.Μ.Χ.Α. (αρ. 271)

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ, Το ημερολόγιο της Κατοχής, εκδ. Εστία

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ, Το δικό μας αίμα, εκδ. Κέδρος

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ, Η πρωτεύουσα των προσφύγων, εκδ. Κέδρος

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ, Η σαρκοφάγος, εκδ. Κέδρος

ΚΑΦΤΑΝΤΖΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, Το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης τον καιρό της Κατοχής, εκδ. Παρατηρητής

ΚΑΡΑΚΑΣΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Μακεδονικές ιστορίες και πάθη (1870-1990), εκδ. Οδυσσέας

ΚΑΡΥΚΑΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ, Γερμανικός στρατός 1939-1945, Σειρά : Πολεμικές μονογραφίες, εκδ. Επικοινωνίες Α.Ε

ΚΙΛΙ ΕΝΤΜΟΥΝΤ, Η σιωπηλή κραυγή της μνήμης – Χορτιάτης 1944 εκδ. Εξάντας

ΚΛΙΑΦΑ ΜΑΡΟΥΛΑ, Σιωπηλές φωνές- Μαρτυρίες Θεσσαλών για τον εικοστό αιώνα, εκδ. Καστανιώτη

ΜΑΖΑΟΥΕΡ ΜΑΡΚ, Στην Ελλάδα του Χίτλερ – Η εμπειρία της Κατοχής, εκδ. Αλεξάνδρεια

ΜΑΖΑΟΥΕΡ ΜΑΡΚ, Η σκοτεινή ήπειρος – Ο ευρωπαϊκός εικοστός αιώνας, εκδ. Αλεξάνδρεια

ΜΑΖΑΟΥΕΡ ΜΑΡΚ (επιμ.), Μετά τον πόλεμο – Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960, εκδ. Αλεξάνδρεια

ΜΟΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ο Γερομήτρος- Μακεδονικές ιστορίες, εκδ. Πάπυρος

ΜΠΑΚΟΛΑΣ ΝΙΚΟΣ, Η μεγάλη πλατεία, εκδ. Κέδρος

ΝΤΕΡΙΕΛ ΛΕΟΝ, Η ιστορία των Βάφφεν SS, εκδ. Ελεύθερη Σκέψις

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗΣ, Η γιαγιά μου η ρούσα, εκδ. Εστία

ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ, Η υποδοχή και η εγκατάσταση των προσφύγων στη Δυτική Μακεδονία, εκδ. Αφοί Κυριακίδη

ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, Ουζερί Τσιτσάνης, εκδ. Κέδρος

SHAKESPEARE NICHOLAS, Bruce Chatwin, εκδ. Χατζηνικολή

ΤΖΙΝΙΚΟΥ-ΚΑΚΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ, Λαογραφικοί αντίλαλοι του Βελβεντού, εκδ. Μορφωτικός όμιλος Βελβεντού <<Ο Πιέρος>>, Νοέμβριος 1992

ΤΟΜΑΝΑΣ ΚΩΣΤΑΣ, Οι ταβέρνες της παλιάς Θεσσαλονίκης, εκδ. Εξάντας

ΤΟΜΑΝΑΣ ΚΩΣΤΑΣ, Τα καφενεία της παλιάς Θεσσαλονίκης, εκδοτική ομάδα Θεσσαλονίκη 1990

ΤΟΝΤΟΡΟΦ ΤΣΒΕΤΑΝ, Μνήμη του κακού, πειρασμός του καλού, εκδ. Εστία

ΤΣΟΥΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ, τ δρώμενα στην ελληνική φύση, εκδ. Δελφίни

ΦΥΛΑΚΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ, Η εθνική αντίσταση στο Βελβεντό 1941-1944, Αθήνα 1977

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΝΤΙΝΟΣ, Το ρεμπέτικο στη Θεσσαλονίκη, εκδ. Εντευκτήριο

ΧΑΤΖΗΡΑΝΤΑΖΗΣ Θ. - ΜΑΡΑΚΑ ΛΙΛΑ (επιμ.), Η Αθηναϊκή Επιθεώρηση, τόμ. Α1, Α2, Α3, εκδ. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη

ΧΑΤΖΗΠΑΤΕΡΑΣ Κ. - ΦΑΦΑΛΙΟΥ Μ., Μαρτυρίες '40-'41, εκδ. Κέδρος

ΧΑΤΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ, Φωτιά, Τυπογραφείο Κείμενα, Αθήνα 1984

ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, Ξεριζωμένη γενιά, το χρονικό της προσφυγιάς στη Θεσσαλονίκη, εκδ. Αλέξανδρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Συμπεράσματα

5.1. Σύνοψη Συμπεράσματα:

Η ανάλυση των μυθιστορημάτων του Ισίδωρου Ζουργού, "Περί της εαυτού ψυχής" και "Στη σκιά της πεταλούδας", αποκαλύπτει τον σύνθετο τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας αντιμετωπίζει την ιστορία και την ενσωματώνει στα έργα του. Τα βασικά συμπεράσματα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι τα εξής:

1. ****Πολυδιάστατη Αντίληψη της Ιστορίας****: Ο Ζουργός δεν περιορίζεται στην ιστορία ως αναφορική πραγματικότητα, αλλά την εξετάζει ως κοινωνικό, πολιτισμικό και πνευματικό φαινόμενο. Η ιστορία λειτουργεί ως εργαλείο για να διερευνήσει τις ανθρώπινες εμπειρίες και τις εσωτερικές ανησυχίες των χαρακτήρων του.
2. ****Σχέση Ανθρώπινης Ψυχής και Ιστορίας****: Η συγγραφή του Ζουργού χαρακτηρίζεται από μια βαθιά αναζήτηση στην ανθρώπινη ψυχή. Μέσα από τους χαρακτήρες του, ο συγγραφέας διερευνά το πώς οι ιστορικές συνθήκες και γεγονότα επηρεάζουν την ψυχосύνθεση και τις πράξεις των ατόμων.
3. ****Θέματα και Συμβολισμός****: Τα θέματα που εξετάζει ο Ζουργός περιλαμβάνουν την ατομική και συλλογική μνήμη, την ταυτότητα, και την αναζήτηση του νοήματος μέσα από την ιστορία. Ο

συμβολισμός στα έργα του είναι πολυεπίπεδος και συμβάλλει στην πλούσια απεικόνιση της ιστορίας ως δυναμικής δύναμης που διαπλέκεται με την ανθρώπινη εμπειρία.

4. ****Γλώσσα και Αφήγηση****: Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Ζουργός είναι πλούσια και εκφραστική, αντικατοπτρίζοντας την πολυπλοκότητα των θεμάτων του. Η αφήγησή του συχνά μεταβαίνει μεταξύ διαφορετικών χρονικών στιγμών και οπτικών γωνιών, προσφέροντας μια πολυπρισματική προσέγγιση στην ιστορία.

5. ****Προσωπικές Ανησυχίες και Αναζητήσεις****: Τα μυθιστορήματα του Ζουργού αποκαλύπτουν τις προσωπικές του ανησυχίες σχετικά με την ιστορία, την ταυτότητα και την ανθρώπινη ύπαρξη. Ο συγγραφέας ενσωματώνει αυτές τις ανησυχίες στα έργα του, δημιουργώντας μια πλούσια και πολυεπίπεδη αφήγηση που προσφέρει νέες προοπτικές στον αναγνώστη.

Συνοψίζοντας, η παρούσα εργασία καταδεικνύει ότι ο Ισίδωρος Ζούργος χρησιμοποιεί την ιστορία όχι μόνο ως πλαίσιο για την ανάπτυξη των αφηγηματικών του κόσμων, αλλά και ως μέσο για την εξερεύνηση βαθύτερων υπαρξιακών και κοινωνικών θεμάτων. Οι προσεγγίσεις του στην ιστορία είναι πολυσύνθετες και αντανakλούν την ευρύτερη φιλοσοφική και λογοτεχνική του αναζήτηση.

Βιβλιογραφία

- Αποστολίδου, Βενετία. 1997. «Λαϊκή μνήμη και δομή της αίσθησης στην πεζογραφία για τον Εμφύλιο. Από την Καγκελόπορτα στην Καταπάτηση». Στο *Ιστορική πραγματικότητα και νεοελληνική πεζογραφία (1945-1995)*, Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας.
- Αποστολίδου, Βενετία. 2003. *Λογοτεχνία και Ιστορία στη μεταπολεμική Αριστερά. Η παρέμβαση του Δημήτρη Χατζή 1947-1981*. Αθήνα: Πόλις.

- Λιάκος, Αντώνης. 2007. Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία;. Αθήνα: Πόλις
- White, Hayden. 1973. Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth Century Europe. Βαλτιμόρη και Λονδίνο: The Johns Hopkins University Press.
- Κόκορης, Δημήτρης. 2005. Ιστορία και λογοτεχνία. Αθήνα: Λογοτεχνική Βιβλιοθήκη.
- Enzensberger, H. M. (1972). *Το Σύντομο Καλοκαίρι της Αναρχίας: Η Ζωή και ο Θάνατος του Μπουεναβεντούρα Ντουρούτι* (Μ. Λαλιώτης, Μετ.). Εκδόσεις Κάκτος. (Αρχικό έργο δημοσιεύθηκε το 1972).
- Stone, L. (1979). The revival of narrative: Reflections on a new old history. *Past & Present*, 85(1), 3-24.
- White, H. (1973). *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Johns Hopkins University Press.
- Derrida, J. (1978). *Writing and Difference* (A. Bass, Μετ.). University of Chicago Press. (Αρχικό έργο δημοσιεύθηκε το 1967).
- Lyotard, J.-F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Μετ.). University of Minnesota Press. (Αρχικό έργο δημοσιεύθηκε το 1979)
- Foucault, M. (1980). *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction* (R. Hurley, Μετ.). Pantheon Books. (Αρχικό έργο δημοσιεύθηκε το 1976)
- Hatzivassiliou, V. (2019, 2 Φεβρουαρίου). "Τι ψάχνει η σύγχρονη λογοτεχνία στην Ιστορία;". Ελευθεροτυπία.
<https://www.enheto.gr/article.asp?catid=33416&subid=2&pubid=130462057>
- Jenkins, K. (2003). -"Re-thinking History" (Επανασκεύαζοντας την Ιστορία)
- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CE%AF%CE%B4%CF%89%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%96%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CF%8C%CF%82